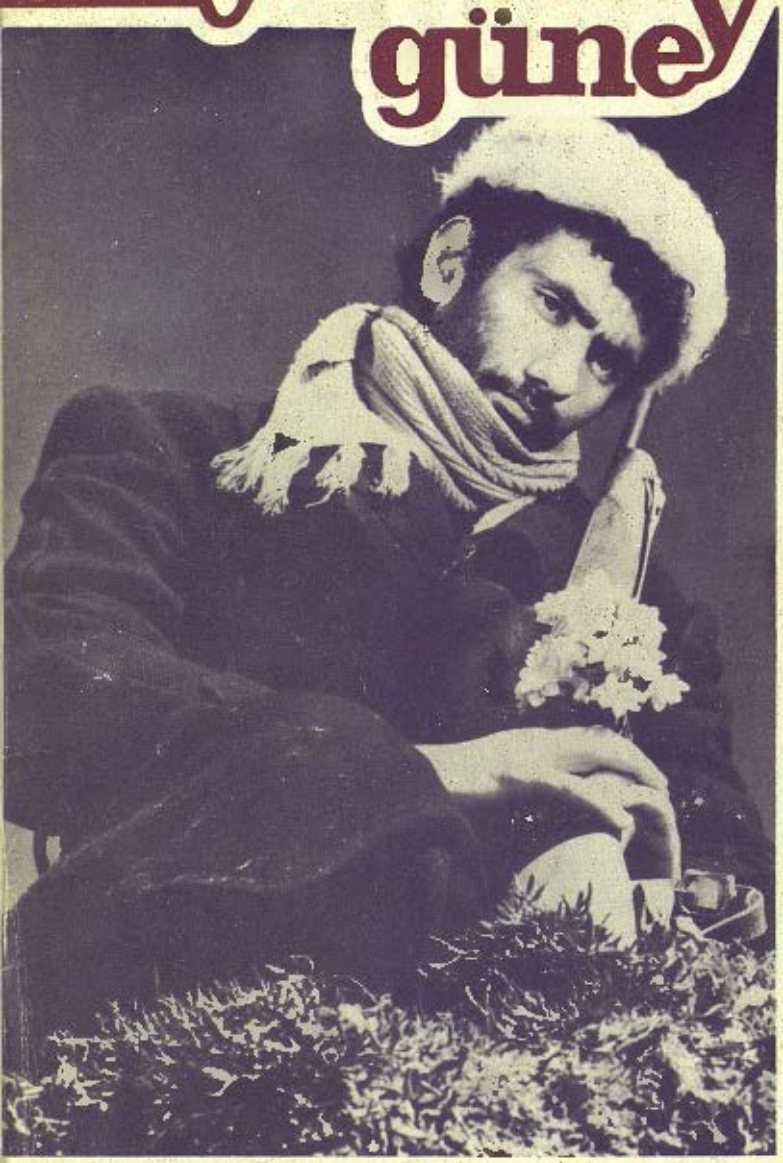
yılmaz güney

SEYYİT HAN

Güney Filmcilik
Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yayınları
Senaryo Dizisi: 4

SEYYİT HAN

YILMAZ GÜNEY

- Sansür ve Seyyit Han
- Film Şenliklerinde Seyyit Han
- «Bütün Zamanların En İyi 10 Filmi» ve Seyyit Han
- Bilimsel Bir Araştırma
- Kemal Tahir ile Söyleşi
- Filmin Konusu
- Senaryo

Güney Filmcilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yayınları
Sakızağacı Cad. Güney Han No. 2 Kat 1 Beyoğlu

Güney Filmcilik Halkla İlişkiler
Bürosu Tarafından Basıma Hazırlanmıştır.

«Seyit Han» yönetmen olarak bütün sorumluluğunu yüklendiğim ilk çalışmam, unutulmaz anılarımı içeren ilk gözağrımdır. Sanat hayatımın bir döneminin sonu, yeni bir dönemin ilk adımıdır. Bu yüzden özel bir önem taşır.

«Seyit Han», 1968 başlarında, daha önceki birikimlerin de etkisiyle, Yeşilçam kurallarına, özellikle de «Çirkin Kral Yılmaz Güney»e karşı başkaldırının adıdır. Fakat, görevini başarıyla gerçekleştirdiğini söyliyemeyiz. İşletmelerin, «Çirkin Kral» şartlanmalarının, Yeşilçam baskılarının altında, o günün kaçınılmaz gibi görünen kaçınılmaz uzlaşmaları içine girmemiz, filmin değerinden büyük şeyler götürmüştür. O zaman da bunun bilincindeydim. Fakat durum tahlillerindeki yanılgımız, bizi eksik ve sakat etkilerle dolu bir film yapmaya götürdü.

Filmde, olumlu yanlarla olumsuz yanlar en açık biçimiyle göze çarpar. Bu durum yalnız «Seyit Han» için söz konusu değildir. Yönetmen olarak gerçekleştirmeye çalıştığım «Arkadaş» öncesi bütün filmleri kapsar. «Umut»u ayrı tutu-

yorum. «Umut» o günlerde yapa ir filmin daha laşmasız filmdir. Düşündüklerimle ... i tutarsız lar arasında büyük çelişmeler vardır «Seyyit

Bu çelişmelerin bir yönü olum... /azarları benim... Diğer yönü ülkemizin içinde bu... ne yol toplumsal, ekonomik, siyasal, kültürel koşulla ve bunların Yeşilçama ve Yeşilçam içindeki «Çirkin Kral»a olumsuz yansımalarıdır...

Ben, o günün koşulları içinde doğal karşılıyorum bu sonuçları. Yalnız, zaman zaman bazı filmleri yeniden, düşündüğüm gibi gerçekleştirmeyi tasarlıyorum. Belki de bir çeşit «öz-eleştiri» olaraktır bu çalışmalar.

Yılmaz Güney

GIRIŞ

Türk sinemasının, egemen çevrelere karşı, halkın yararına filmler yapması Seyyit Han ile başlar. Seyyit Han, toplum için sanat görevini gerçekleştirmede atılan ilk adımdır.

Bu film ile birlikte içerik ve teknik yönünden Yeşilçam kurallarının dışına taşılmış, toplum için sanat yapmanın yolu açılmıştır. Bu olgunun doğal sonucu olarak Seyyit Han filmi gerek sansürde gerekse katıldığı film şenliklerinde çok yönlü mücadele vermek zorunda kalmıştır. 1968 5. Antalya Film Şenliğinde Yılmaz Güney'in kazandırılmaması için değişik bir yola başvuruldu. Önce İstanbul'daki ön jüri «Seyyit Han»ı eledi. Türk sinemasında özel bir yeri olan «Seyyit Han» bu nedenle Antalyadaki yarışmaya katılacağı umuduna kapılamaz. Oysa bir yıl sonra «Seyyit Han», 1. Adana Film Şenliğine katılacak olarak gerçek «En Başarılı Üçüncü Film», Yılmaz Güney öncesi bütün «Başarılı Erkek Oyuncu» ödülünü

kazanacaktır. «Seyyit Han» gibi bir filmin daha ilk turda elenip, yerine «Son gece» gibi tutarsız bir filmin girmesi şaşırtıcı bir olaydır. «Seyyit Han»ın yarışma dışı bırakılması sinema yazarları ve sinema ile ilgili kurumların tepkilerine yol açar.

«Seyyit Han», 1968 Uluslararası Berlin Film Festivali için Sinematek derneğince seçilir. 15 Haziran 1968 Lukarno, 15 Eylül 1968 Manhaime Festivallerine çağrılır. Fakat, Sansür tarafından gerekçeli gerekçesiz yurt dışına çıkmasına izin verilmez.

Bu kitap, Seyyit Han'ın başına gelenleri, gözden uzak tutulan gerçekleri sergilemeyi amaçladığından belgeleriyle okuyucuya sunulmuştur.

SANSÜR VE SEYYİT HAN

2.9.1968 Tarihli Cumhuriyet gazetesinde «Turhan Gürkan» imzasıyla yayınlanan yazıda, «Seyyit Han»ın Sansür serüveni anlatılmaktadır. Bütün yönleriyle, kimlerin yararına çalıştığını yinelemeye gerek görmediğimiz sansür müessesesinin, gerekçeli gerekçesiz keyfi davranışlarını, filmin yurt dışına gönderilmesinde sakıncalı gördüğü parçaları, aldığı ölçütü sergilemesi bakımından aynen aktarıyoruz.

«Yapımcı, yönetmen, senaryo yazarı ve oyuncu olarak Yılmaz Güney'in imzasını taşıyan «Seyyit Han» filminin yurt dışına çıkması, sansür kurulu tarafından ikinci kez yasaklanmıştır. «Seyyit Han» film eleştiricileri tarafından geçen yılın en iyi iki filminden biri olarak seçilmişti.

5 Haziran 1968 tarihinde yurt dışı izni için Sansür'e yollanan film gerekçe gösterilmeden geri çevrilmiştir. Ancak filmin prodüktörü Abdurrahman Keskiner, Ankaraya giderek yasak

nedenlerini sözlü olarak öğrenmiştir. Sansür kurulu, Nebahat Çehre'nin canlandırdığı «Kece» diye çağrılan kadın kahramanının adını sakıncalı görmüş, «Türkçede böyle ad yok. Herhalde Kürtçe olacak» demiştir. Sansür ayrıca, düğün sahnelerinde gelin alayının önünde götürülen kenarları püsküllü bayrağa da takılmış, «Köylünün elinde sancak olmaz, ancak alaylarda bulunur» demiştir.

«Seyyit Han» 15 Haziran 1968'deki Lukarno, 15 Eylül 1968'deki Manhaime film şenliklerine çağrılı olduğu için prodüktör, Sansür'ün takıldığı bölümleri (yani kızın adını ve sancaklı sahneleri) çıkartıp, 26 Temmuz 1968'de ikinci kez Sansür'e yollamış, fakat bu kez de sorumlu kişiler, Filmdeki köyü ve köylünün kıyafetlerini beğenmediklerini, daha modern bir köy istediklerini belirterek, yeniden geri çevirmişlerdir.

Bu durumda askerde bulunan Yılmaz Güney' in genel vekili olan prodüktör, Danıştay'a başvurmuş ve ayrıca bu konuda şunları söylemiştir. «Kece'nin Kürt adı olduğunu söyliyerek yurttaşlarımızı küçümseyen Sansür kurulu, B.M.M.' ne bile giren Hamidoları, Hassoları galiba unutuyor. Güneydoğu Anadolu köyleri Kece adlarıyla doludur. Çukurova'da her köyün ayrı sancağı vardır. Anlaşılan Sansür'ü meydana getiren kişiler, Türk gelenek ve göreneklerinden habersizdirler. Bunlar düğünlerde, bayramlarda ortaya çıkar, Hükümet ilgililerinin gözleri önünde dalgalanırlar. Beğenmedikleri köye gelince... Köyü biz kurmadık. Gümrük ve Tekel Bakanı İbrahim

Tekin'in doğup büyüdüğü yerdir... Gerçekleri değiştirip, nasıl modern bir köy haline sokabilirdik? Köylü kıyafetleri şalvarlı, poturlu, serpuşludur. Hikayenin geçtiği devirde, pantolonlu, şapkalı köylü var mıydı acaba?»

FİLM ŞENLİKLERİ VE SEYYİT HAN

1968 5. Antalya Film Şenliğinde Seyyit Han:

5. ANTALYA FİLM ŞENLİĞİ

Son yazısına doğru...

Beş yıldan beri bir «Yanlışlıklar Komedyası» halinde Türk halkıyla aldatmaca» oynıyan «Antalya Film Festivali», bu kez de yerini bulmayan sonuçlarla kapanıp gitti... Ardında bir sürü dedikodu, öfke, küskünlük, kınama, skandal bırakarak... Her yıl, öncekilerden alınan deneylerle biraz daha düzenli, daha bilinçli, daha taraf-sız ve sanat kaygısı düşünülerek hazırlanması gereken Festival'in, aksine günden güne daha kötüye gittiği, ilginin de gitgide azaldığı bir kez daha anlaşılmış oldu... Baştan sona aksaklıklar yanlış yorum ve sonuçlarla dolu olan Festival'in bu yıl da Türk Sinema çevrelerini hoşnut etmediği, hatta filmciliğin zararına işlediği görüldü. Bu

yılki aksaklıkları, İstanbul'daki Festival Düzenleme Komitesi'nde, yeteneksiz jürilerin kuruluşunda, iyi filmlerin ve kişilerin elenip, ön yargılı film ve kişilerin kazandırılışında rol oynayan etkenlerde aramak gerek...

BİR ŞAŞKIN KOMİTE

Belediye ve Mahallî Seçimlerin Festival tarihine yakın oluşu, Antalya Belediyesi'nin böyle bir şenlikle ilgisinin azalmasına yol açtı. Her yıl Festival öncesi yaptığı gibi bu yıl İstanbul'a gelemiyen Belediye Başkanı Avni Tolunay, bu işin yürümesi için basındaki kişisel dostlarını, Türk Film Prodüktörler Cemiyeti'ni görevlendirdi. Cemiyet de bu işi yönetim kurulu üyelerinden Memduh Ün, Dr. Arşavir Alyanak, Nevzat Pesen, Hüsnü Cantürk'e yükledi. Geçen yıllar Turgut N. Demirağ'ın elinde bulunan ve yakınma konusu olan direksiyon, böylece yeni bir sahip buluyor, Memduh Ün'ün eline geçiyordu. Olumlu bir kişi olarak bilinen Ün'ün Komite'ye getirilişi, önce sinema çevrelerinde ferahlık bile yaratmıştı... Ün, büyük bir heyecanla festival hazırlıklarına girişti. Film Şirketlerine çağrıda bulunuldu. Sonra bir ön jürinin kurulması yoluna gidildi. Jüri üyelerinin açıklanmasıyla tepkiler başladı. Jüride yeralan Hüsnü Cantürk, Recep Ekicigil, Ferhan Üçoklar, A. Kâmil Suveren, Leon Sason yerine, halkoyunca adı daha çok bilinen kişilerin neden bulunamadığından yakınılıyordu.

GÜDÜMLÜ JÜRİ

Beş yıldan beri aynı düzensizlik içinde süregiden Festival'in aksamasında, aşağıdaki olayların rolü oldu: Eleme Komitesi'nin seçimi, filmlerin çoğunun görülmeden oylanması, Seyyit Han gibi başarılı bir filmin elenmesi, güdümlü jürinin her yılki «ihanet»e katılması, ön yargılı bir seçime gidilmesi, önceden kararlaştırılan kişilerin kazandırılması... Komite'nin, Festival hazırlıklarıyla ilgili her yılki toplantıyı yapmaması ve basına bilgi vermemesi tepki yaratmış, ön jürinin kuruluşu ve film gösterileri bir oldu bittiye getirilmişti. Hatta jüri üyelerinin listesi, Prodüktörler Cemiyeti yönetim kurulunun onayından geçirilmeden göreve başlanıldı. Bu durumda Festival'i Antalya Belediyesi ile ortaklaşa düzenleyen Prodüktörler Cemiyeti hiçe sayılmış oluyordu. Elemelere giren filmler, bir sinema binası yerine, şehrin bitimindeki Erman Film Stüdyosu'nda gösterildiler. Bu sapa ve uzak gösteri yeri, ön jüri üyelerince bile ciddiye alınmamış olacak ki, çoğu filmleri görmek zahmetine bile katlanmayıp, oylarını «remil» atar gibi rastgele kullandılar. Böylece her yıl halka açık tutulan «Festival Filmleri», bu yıl «kiralık bir sinema binası bulunamadığı» gerekçesiyle yangından mal kaçırılır gibi gözden ırak tutularak gösterildi. Bütün bunlar, Festival'in özelliğini gitgide yitirmeğe başladığının belirtileriydi...

SEYYİT HAN'IN ELENİŞİ

Festival Komitesi'nin başı Dr. Alyanak, gösterilerin ilk günü jüri üyelerini toplıyamamış, ancak ikinci günü eleme işlemine başlanabilmişti. İlk elemeye şu onbeş film katılmış bulunuyordu: İnce Cumali (Yılmaz Duru), Gazap Yolları (Yılmaz Duru), Mekânsız Kurtlar (Yılmaz Duru), Ana (Lütfi Ö. Akad), Kurbanlık Kaatil (Lütfi Ö. Akad), Vesikalı Yarim (Lütfi Ö. Akad), Zilli Nazife (Memduh Ün), Son Gece (Memduh Ün), Devlerin İntikamı (Fevzi Tuna), Ölüm Tarlası (Atıf Yılmaz), Seyyit Han (Yılmaz Güney), Bir Dağ Masalı (Turgut N. Demirağ), Yaşlı Gözler (Ertem Eğilmez), Büyük Kin (Tunç Başaran), Samanyolu (Orhan Aksoy).

Sonunda 15 film arasından 8'ini seçerek yarışmaya yollıyacak olan eleme jürisi, filmleri tam görmeden oy kullanmış oldu. Buna göre Vesikalı Yarim (5), Zilli Nazife (5), İnce Cumali (4), Devlerin İntikamı (4), Kurbanlık Kaatil (3), Bir Dağ Masalı (3), Ölüm Tarlası (3), Son Gece (3) ve Seyyit Han (3) oy almışlardı. Eşit sayıda oy alan son 5 filmden birinin elenerek 4'e indirilmesi gerektiğinden, eleme jürisi kararını nedense o gün vermeyip bir gün sonraya bıraktı. Fakat bu işi isteksiz yapan jüri üyeleri, bir araya toplanamadığı için, Prodüktörler Cemiyeti ilgilileri tek tek jüri üyelerinin ayaklarına giderek seçtikleri filmleri bir kâğıda yazdırdılar. İmzalatıp bir zarfa koyarak Festival Komitesi'ne teslim ettiler. İşte ne olduysa bu zarflanma (!) sırasında olmuş, bir

gün önce jüri üyelerinin «Son Gece'yi eleyeceğiz» demelerine karşı, bir gün sonra Seyyit Han'ın elendiği görülmüştü. Jüri üyesi Ferhan Üçoklar, listeden Son Gece filmini çıkardığı halde, sonradan bir dolap dönmüş ve bu üyenin listesinde Seyyit Han'ın çıkarıldığı görülmüştür. Üçoklar'ın ilk kağıttaki yazısı ve imzası da, ikincisinde uymamaktadır. Işin en garip yönü, Seyyit Han'ın yarışma dışı bırakılması üzerine başlıyan tepkiler karşısında, bütün jüri üyelerinin Seyyit Han'a kendilerinin oy verdiklerini söylemeleridir.

SON ÇIRPINIŞLAR

Seyyit Han'ın elenmesi basında yankılar uyandırmış, güç durumda kalan Festival Komitesi de filmi yarışmaya sokabilmek için bazı çareler aramağa başlamıştır. Tepkinin büyümesi, jüri üyelerini suçlamaların artması üzerine «Son Gece» filminin yapımcı-yönetmeni Memduh Ün «Madem ki bütün gürültü Son Gece yüzünden çıktı. Filmimi çekerim. O zaman en çok oy alan Seyyit Han otomatikman girer.» demişse de, bunu gerçekleştirmemiş, sonradan «Çok üzerime düştükleri için vazgeçtim» demekle yetinmiştir. Bir başka komite üyesi ise «Son Gece çekilirse yerine jürinin elediği Seyyit Han giremez. Antalya'da o zaman 7 film yarışır» şeklinde konuşmuştur. Antalya'ya gidildikten sonra olumlu düşünen bazı jüri üyeleri haksızlığı gidermek için Cannes Film Festivali'ndeki benzer bir olay

gibi niteledikleri «Seyyit Han» 5. Antalya'ya getirip, Büyük Jüri önünde yeniden yarıştırmak istemişlerse de azınlıkta kalmışlardır. Böylece Türk Sinematek Derneği ve film eleştirmenlerince yılın ilginç filmi seçilerek dış festivallere yollanması öğütlenen bu soylu sinema yapıtı, büyük bir haksızlığa kurban gitmiş, son çırpınışlar da para etmemiştir.

Kaynak **Turhan GÜRKAN**
Haziran - Temmuz 1968
Yeni Sinema, Syf. 12/13.

FILM ELEŞTIRMENLERININ «SEYYİT HAN» IÇIN SÖYLEDİKLERI

Giovanni Scognamillo:

—«Seyyit Han» gibi gerçekten ilginç bir filmi kabul etmeyip, bu hakkı «Son Gece»ye tanıyan jürinin yetenek derecesi ortada.

Hüseyin Baş:

— «Böyle bir ön jüri nasıl olur? Böyle bir jüriyi bir festival için yeterli bulmuyorum.»

Jak Şalom:

— «Son yılların en iyi Türk filmlerinden biri (Belki de en iyisi bir bakıma) olan «Seyyit Han»ın elendiğini duydum. Gerekçesini çok merak ediyorum, varsa tabii...»

Atilla Dorsay:

— «Yetenekleri konusunda bir şey söylememekle beraber, ciddi bir festivalin eleme görevini yüklenen kişilerin kamu oyunca daha tanınmış olmaları gerekirdi, sanırım.»

Kaynak **Neden Yılmaz Güney**
Syf.: 81/82

1969 I. ADANA FİLM ŞENLİĞİNDE «SEYYİT HAN»

«Seyyit Han» I. Adana Altın Koza Yarışmasında «En Başarılı Üçüncü Film» seçildi. Yılmaz Güney, aynı Filmdeki oyunu ile «En Başarılı Erkek Oyuncu». Gani Turanlı, en başarılı görüntü yönetmeni, Nedim Otyam en başarılı özgün müzik yapımcısı ödüllerini aldılar.

Böylelikle, «Seyyit Han» bir yıllık gecikmeyle hakkı olduğu yeri buluyordu.

1969 I. Adana Altın Koza Yarışması Büyük Jürisi şu üyelerden oluşmuştu: Jüri başkanı: Romancı - düşünür Kemal Tahir.

Üyeler
Turhan Gürkan
Sami Şekeroğlu
Sema Özcan
Orhon M. Arıburnu
Alim Şerif Onaran
Nusret İkbal

Uluslararası Berlin Film Şenliğinde Seyyit Han:

Sansür, yurt dışına çıkma izni vermediğinden katılamadı.

KONUSUYLA, ANLATIMIYLA ULUSAL NİTELİKLER TAŞIYAN «BÜTÜN ZAMANLARIN EN İYİ 10 FİLMİ» SORUŞTURMASI VE «SEYYİT HAN»

1972'nin son aylarında başlayıp 1974'ün birinci ayında sonuçları alınan bu «Büyük Soruşturma» tam 14 ay sürdü. Soruşturmanın gerçek amacı konuyla ilgili fişlerde açıklandığı gibi (Konuyla, anlatımıyla ulusal nitelikler taşıyan) Bütün zamanların en iyi 10 filmini saptamaktı. Soruşturmaya katılanlar alfabetik sıralamaya göre şöyledir: Tanju Akerson, Ercüment Akman, Orhan Aksoy, Turan Aksoy, Ayla Algan, Osman Alyanak, Arşavir Alyanak, Taylan Altuğ, Cüneyt Arkın, Hayati Asılyazıcı, Irfan Atasoy, Orhan Aykanat, Melih Başar, Tunç Başaran, Erol Bayraktar, Burhan Bolan, Enver Burçkin, Hayri Caner, Fikret Canpolat, Yücel Çakmaklı, Nevln Coş, Nezih Coş, Feridun Çölgeçen, Turgut Demirağ, Günyüz Demirhan, Altan Demirkol, Mehmet Dinler, Kemal Dinçer, Salih (Diriklik) Gökmen, Atilla Dorsay, Tarık Dursun, Ertem Eğilmez, Recep Eki-

cigil, Orhan Elmas, Çetin Ener, Ilhan Engin, Ülkü Erakalın, Naci Erhur, Bülent Erkmen, Hürrem Erman, Metin Erksan, Hayri Esen, Burçak Evren, Yavuz Figenli, Manasl Filmeridis, Şeref Gedik, Baha Gelenbevi, Ali Gevgilili, Atilla Gökbörü, Ertem Göreç, Şerif Gören, Sırrı Gültekin, İzzet Günay, Paşa Gündoğdu, Turhan Gürkan, Bülent Habora, Fikret Hakan, Alp Zeki Heper, Doğan Hızlan, Ayhan Işık, Harun Idil, Nusret Ikbal, Selim Ileri, Remzi A. Jöntürk, Osman Karaca, Volkan Kayhan, Faruk Kenç, Kadir Kesemen, Arif Keskiner, Murat Köseoğlu, Onat Kutlar, Yılmaz Kuzgun, Ahmet Mekin, Muhterem Nur, Enis Olcayto, Bilge Olgaç, Alim Şerif Onaran, Bülent Oran, Nedim Otyam, Safa Önal, Mahmut T. Öngören, Oğuz Özdeş, Agâh Özgüç, Hakkı Özkan, Çetin A. Özkırım, Münir Özkul, Nijat Özön, Orhan Öztürk, Vural Pekel, Oksal Pekmezoğlu, Nevzat Pesen, Cahit Poyraz, Halit Refiğ, Duygu Sağıroğlu, Hulki Saner, Necip Sarıcıoğlu, Leon Sason, Nejat Saydam, Aydın Sayman, Giovanni Scognamillo, Osman Seden, Sezai Solelli, İsmet Soydan, Refik Sönmezsoy, Suavi Süalp, Kami Suveren, Zafer Sülek, Sami Şekeroğlu, Erman Şener, Cüneyt Şeref, Türkan Şoray, Sezer Tansuğ, Naki T. Tekinsav, Erdoğan Tokatlı, Erdoğan Tokmakçıoğlu, Feyzi Tuna, Gani Turanlı, Yavuz Turgul, Fikret T. Uçak, Ümit Utku, Memduh Ün, Irfan Ünal, Ahmet Üstel, Artun Yeres, Kadri Yurdatap, Cavit Yörüklü, Nihat Ziyalan.

127 kişinin katıldığı bu soruşturmanın sonuçları şöyle çıktı:

EN İYİ TÜRK FİLMLERİ:

1 — Umut / Yılmaz Güney (88 Oy)
2 — Üç Arkadaş / Memduh Ün (85 Oy)
3 — Susuz Yaz / Metin Erksan (68 Oy)
4 — Hudutların Kanunu / Lütfi Akad (61 Oy)
5 — Yılanların Öcü / Metin Erksan (52 Oy)
6 — Beyaz Mendil / Lütfi Akad (51 Oy)
7 — Ağıt / Yılmaz Güney (45 Oy)
8 — Kanun Namına / Lütfi Akad (44 Oy)
9 — Gurbet Kuşları / Halit Refiğ (38 Oy)
10 — Kızılırmak - Karakoyun / Lütfi Akad (37 Oy)
11 — 12 - Bitmeyen Yol / Duygu Sağıroğlu Seyyit Han / Yılmaz Güney (34'er oy)
13 — Acı Hayat / Metin Erksan (29 Oy)
14 — 15 — Acı / Yılmaz Güney Haremde 4 Kadın / Halit Refiğ (25'er oy)
16 — Karanlıkta Uyananlar / Ertem Göreç (24 Oy)
17 — 18 — 19 — Bir Millet Uyanıyor / Muhsin Ertuğrul. Çalıkuşu / Osman Seden Gelinin Muradı / Atıf Yılmaz (22'şer oy)
20 — 21 — Dönüş / Türkan Şoray Umutsuzlar / Yılmaz Güney (19'ar oy)

Baba (16 Oy), Kırık Çanaklar (16 Oy), Sevmek Zamanı (14 Oy), Kuyu (13 Oy), Gecelerin Ötesi (12 Oy), Vurun Kahpeye (12 Oy), Irmak

(11 Oy), Bir Türke Gönül Verdim (10 Oy), Bu Vatanın Çocukları (10 Oy), Gelin (10 Oy).

SADECE UZMANLAR KATILSAYDI SONUÇ NE OLURDU?

Soruşturma sırasında bazı kişilerce önerilen bir nokta da 'uzmanlar' konusuydu. Sonuçların tutarlı ve sıhhatli olması için böyle bir soruşturma, özellikle uzmanlar arasında düzenlenmeliydi. Uzman denilen kişiler sinema eleştirmecileriydi, kuramcı yazarlardı. İddia edildiği gibi bu soruşturmaya sadece uzmanlar katılmış olsaydı, sonuç gerçekten daha bir doğruya varıp tutarlı olabilir miydi? Soruşturma fişleri elimizde olduğuna göre, uzman bellenen kişilere göre de bir oylama yapılıp, bir deneme sonucu alınabilirdi. Uzmanlardan Atilla Ilhan, Tuncan Okan, Rekin Teksoy, Biltin Toker katılmadığına göre, katılanlardan Ercüment Akman, Tanju Akerson, Taylan Altuğ, Selmi Andak, Erol Bayraktar, Nezih Coş, Günyüz Demirhan, Salih Diriklik (Gökmen), Atilla Dorsay, Tarık Dursun, Recep Ekicigil, Burçak Evren, Ali Gevgilili, Turgan Gürkan, Onat Kutlar, Alim Şerif Onaran, Çetin A. Özkırım, Nijat Özön, Giovanni Scognamillo, Aydın Sayman, Refik Sönmezsoy, Kami Suveren, Sami Şekeroğlu, Erman Şener, Sezer Tansuğ'un soruşturma cevaplarına tekrar bakmak gerekiyordu. Ve bu 25 uzmanın soruşturma fişlerindeki filmlerle şu sonuç ortaya çıkıyordu:

1 — Umut / Yılmaz Güney (28'er Oy)
2 — Hudutların Kanunu/Lütfi Akad (19 Oy)
3 — Üç Arkadaş / Memduh Ün (18 Oy)
4 — Susuz Yaz / Metin Erksan (16 Oy)
5 — Ağıt / Yılmaz Güney (13 Oy)
6 — Bitmeyen Yol / Duygu Sağıroğlu (13 Oy)
7 — Kızılırmak - Karakoyun / Lütfi Akad (13 Oy)
8 — Haremde 4 Kadın / Halit Refiğ (12 Oy)
9 — Yılanların Öcü / Metin Erksan (9 Oy)
10 — Seyyit Han / Yılmaz Güney (8 Oy)

Kaynak **Yedinci Sanat**
12 Şubat 1974, Syf.: 39
12 Mart 1974, Syf.: 44

«SEYYİT HAN» ÜZERİNE BİLİMSEL BİR ARAŞTIRMA

GİRİŞ

«Kusurlu» bir film olduğu için Seyyit Han'ı incelemeyi düşündüm. Yerici değil, yeğleyici anlamda kullanıyorum bu «kusurlu» sözünü. Her yıl seyirci önüne büyük iddialarla çıkarılan birçok yerli filmin «kusursuz» kötülüğü yanında Seyyit Han'ın yer yer aksayan bazı değerler getirmesi, üzerinde dikkatle durulacak bir olaydır.

Filmi incelerken kendi öznel ölçülerimi değil, «nesnel» ölçüleri kullanmaya özellikle dikkat ettim. Bu nesnel ölçülerden büyük bir bölümü için geçerli, bir sanat yapıtında (tersine işleyen özel bir eğilim yoksa) mutlaka bulunması gerekli özelliklerle ilgilidir. Diğer bir bölümü ise Seyyit Han'ın kendi özelliklerinden çıkar, yani Yılmaz Güney'in kişisel anlatımının bize sezdirdiği ölçü-

lerden ibarettir. Film, yetkin bir Seyyit Han filminin son provası gibidir. Ona son «rötuş»larını yaparken nelere dikkat etmemiz gerektiğini de gene kendisi işaret etmektedir.

Seyyit Han, ünlü bir oyuncumuzun ilk filmlerinden biri oluşuyla da dikkati çekmektedir. Daha ilk adımda, kişisel bir anlatımın olanaklarını deneyen, başkişisini ve konusunu bir «mitos» katına ulaştırmasını bilen, «sade» bir film yapabilmek gibi en usta yönetmenlerimizin bile beceremedikleri bir işin üstesinden gelen Yılmaz Güney, Yeşilçam'ın bir türlü durdurulamayan yozlaştırma dişlilerine takılıp ufalanıncaya kadar bize birkaç ilginç yapıt verecek sanıyorum.

Güney'in başarısında edebiyatla olan ilişkilerinin de belirli bir payı olmuştur. Eskiden hikâyeler yazan, yazı eğilimini de hâlâ sürdüren Güney, ülkemizde edebiyatla uğraşan herkes gibi ilk adım olarak ucuzluğa, bayağılığa hemen düşmemek alışkanlığını edinmiştir. Yeşilçam'ın gizli ya da açık etkileriyle bu alışkanlık nice törpülense de bilinçaltı bir sorumluluk biçiminde kendini duyurmaktır.

FİLMİN KONUSU

Seyyit Han, sanatçısının, sonradan filmin başına gelecekleri kestirerek ister istemez başvurduğu otosansür'den budanmış olarak çıkıp resmî sansür'e gittiğinde gene bin türlü belâlarla karşılaşmış, iki kez geri çevrilmiş, böylece ta-

mamlanalı bir yılı geçtiği halde halk önüne çıkmamıştır.

Bu yüzden filmin konusunu kısaca özetlemekte fayda var: Film Seyyit Han'ın uzun yıllar süren bir ayrılıktan sonra köyüne dönüşüyle başlar. «Mazlum bir yiğittir» Seyyit Han. Anadolu'nun çilekeş halkının özelliklerini yansıtır. Sâkin görünüşlü, karıncayı incitmez, atını sever, içinde bir derin ve gizli sevda, yüzünde bir eziklik, bir çocuksuluk. Ama yüreği, haksızlığa dayanamaz, yiğit bir halk kahramanının yüreğidir. Yıllar önce komşu köyün en güzeli, Mürşit'in kızkardeşi Keje'yi sevmiştir. Keje de tutkundur ona. Halk sever Seyyit Han'ı ama Seyyit Han'ın düşmanı da çoktur. Bu yüzden Mürşit kızkardeşini vermek istemez. «Senin düşmanların vardır. Bir gün vururlar seni. Keje dul kalır. Kurtul belâlarından gel. Keje senindir» der. Bir masal kişisi gibi «demir çarık demir asa» gider Seyyit. Yıllar geçer. Bir gün «öldü» haberi gelir. Keje «deli koyunlar» gibi onu arar. Canına kıymak ister, kurtarırlar. Sonunda Mürşit, kızkardeşini köyün ağalarından Haydar Bey'e nişanlar. Oysa Seyyit, Şirin için dağı delen Ferhat gibi, «şart»ı yerine getirmiş, düşmanlarından binbir güçlüğe göğüs gererek kurtulmuş, Keje'ye kavuşmak için dönmüştür. Yakını ve eski dostu Hidayet'ten komşu köyde çalan davul'un Keje ile Haydar'ın düğününü haber verdiğini öğrenir. Mürşit'e eski sözünü hatırlatır. Mert bir delikanlıdır Mürşit. Kardeşini Seyyit'e vermek ister ama, Haydar Bey'e söz vermiştir bir kere. Kızkardeşinin Seyyit'e kaçma

isteğini de intihar tehdidiyle önler. Böylece, kalır yoksul Seyyit bir başına. Ve Keje Haydar Beyle evlenir. Ama gerdek gecesi gelinin gözü yaşlıdır. Haydar Bey buna dayanamaz. Aşağılanmıştır. Öcünü çok ağır alır. Bir atıcılık yarışması numarası ile Seyyit Han'ın bilmeksizin kendi elleriyle Keje'yi öldürmesini sağlar.

Amacına ulaşmak için sessiz sedasız her koşulu yerine getiren Seyyit, filmin başından sonuna kadar durmadan ezilmiş, tavına varmış bir kızgın demire dönmüştür. Bu son ve öldürücü tokmaktan sonra doğrulur. Gene bir masal kişisi gibi kurşun işlemez gövdesini düşmanlarına açarak üstlerine yürür. Hepsini devirir ve sonra kendisi de bir yalnız söğüt gibi Doğu Anadolu'nun sayısız sularından birinin kıyısına devrilir.

Görüldüğü gibi konu bir «balad»ı hatırlatmaktadır. Kendi gözlemlerimden bildiğime, Yaşar Kemal ve Ferit Öngören'den öğrendiklerime göre Doğu Anadolu'da (nedense pek azı Türkçeye çevrilmiş) bir çok uzun halk türküsü, öyküllü balad'ların özelliklerini taşımaktadır. Bu türkülerde bir deveciyi Bitlis'ten Tatvan'a kadar idare edecek sayıda kıta bulunur. Örneğin iki sevgilinin öyküsü bütün bir gece türküyle anlatılır. Seyyit Han'ın da önce bu türkülerden birini konu edindiğini sanmıştım. Ancak filmin yapımcısından öğrendiğime göre konu bütünüyle Yılmaz Güney'indir. Ve Güney öyküsüne, gerçek halk türkülerini aratmayan bir saflık getirmesini bilmiştir.

Bütün bunlara karşılık şu anda tam kestiremediğimiz bazı nedenler (bunlar oto-sansür de olabilir, resmî sansür de, hattâ sanatçının düpedüz bu yönü düşünmeyişi de) konuyla ilgili önemli iki eksikliği ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi, isimlerden de anlaşıldığı gibi olayın bir «doğu olayı», başka bir etnik azınlığın öyküsü oluşu sorunudur. Konunun bu yönü üzerinde daha dikkatle ve inceleyici-araştırıcı bir gözle durulmuş olsaydı ve bunların yansıtılmasında bazı engeller bulunmasaydı öyle sanıyorum ki öykünün tutarlılığı ve «saf»lığı (authenticité) daha da artacak; masalsı yapısına uygun birçok değişik fantastik zenginlikler kazanılacak; film yabansı ve vurucu güzelliklere daha yoğun bir biçime ulaşacaktı. Bu sorunu daha fazla açmakta yarar görmüyorum.

İkinci sorun ise Seyyit Han mitos'unun, örneğin bir Nazım Hikmet'in Ferhat ile Şirin'inde olduğu gibi «çağdaş mitos» katına ulaştırılamayışıdır. Yani olayın sadece kendi kendisinde kalışı, bizi düşünsel bir arka plâna doğru itmeyişidir. Salt bir aşk öyküsünün böylesine bir arka plân için elverişli olmadığını söylemek mümkündür. Ancak, Nazım'da olduğu gibi bir «allegori» biçiminde olması bile, Güney'in sanatının bize işaret ettiği biçimde yani küçük ayrıntılarla bu sonuca ulaşabilirdi. Kaldı ki bu olanak henüz ortadan kalkmamıştır.

YEŞİLÇAM'IN YÖNTEMLERİ VE SEYYİT HAN

Bir «görüntü sanat» olan sinema nedense yönetmen ve senaryocularımız tarafından hep bir «entrika sanatı» olarak ele alınmış, ucuz resimli romanlarda ya da vodvillerde olduğu gibi karmakarışık, inandırıcı olmayan bir takım olayların peşpeşe sunuluşu ile seyirci mekanik bir ilgiye zorlanmıştır. Bu durumun tipik örneklerini (en aşırılarını) yerli filmlerle birlikte «pembe basın»ın uyuşturucu İtalyan malı foto-romanlarında görmekteyiz. Gelişmeyen konu bir yere gelip tıkanınca birdenbire foto-roman senaryocusu şöyle bir şey uydurur: «Evleneceklerini sandığımız Aldo ile Giulia aslında birbirlerinin kardeşidirler. Aldo'ya sırrını açıklamadan bir trafik kazası sonunda ölen Aldo'nun annesi bu sırrı ölmeden önce öbür kızı Gemma'ya açıklamıştır. Aldo'yu çok beğenen Gemma ise kardeşi sandığı için Aldo'ya açılmamakta idi. Ama kendisinin asıl babası fabrikatör Fabrizio işte tam bu sırada Giulia'yı görüp elde etmek isteyince v.s. v.s.»

Yerli film senaryocusu ya da yönetmeni, konusunun gelişmesi tıkanınca her zaman inanılmaz yakıştırmalarla dolu «entrika»lara başvurmaz. Özellikle gene İtalyan malı Ringo'ların piyasayı sarışından sonra, seyirci ilgisini ayakta tutmak için başka bir yol bulmuştur: Vur-kır. Yiğit-oğlan Cüneyt Arkın ya da dostumuz Güney ücret ucuzluğu ile ters orantılı olarak artan figüranlardan meydana gelen «düşmanlar ordu-

su»nun çeşitli takım, bölük ve taburlarını delici, kesici veya ezici aletlerle peşpeşe öldürür, ezer, perişan eder ve konunun yavanlığından usanmış seyirciler de sıkıntılı bir yaz günü öldürdüğü sineklerin sayısı arttıkça ferahlayan sinirli bir kasap gibi az-beslenmiş figüranlar geberdikçe «oh» çekerler. Böylece, bir filmin, dolayısıyla yönetmeninin değeri öldürdüğü figüran sayısına bağlı olarak yükselir. Yeşilçam'da iyi bir «mevki» edinmiş yönetmenler, vur-kır filmlerinde yeteri kadar ölü çıkarabilirler. Ama bunlar arasında da en «müstesna» yeri ölü sayısı fazla olmamakla birlikte daha sadist öldürme usulleri bulan «büyük yönetmenler» tutar. Örneğin Metin Erksan, büyük bir sanatçı olduğu için az fakat «öz» öldürür. Firenklerin tavuk öldürme usulleriyle ya da veremli kızı süründürerek.

Seyyit Han, bu iki yöntemin özellikle birincisinden, yani Entrika'dan yararlanmamıştır. Sade bir konu ile ilgiyi ayakta tutabilmesinin ise iki önemli nedeni var: Çekim yeri'ni kullanışı ve yarattığı canlı karakter'i kullanışı. Bunlardan çekim yeri'ni, filmin belkemiğini meydana getiren «dramatik yapı»dan da daha önce ele almayı gerekli buluyorum.

ÇEKİM YERİ

Filmin yapım yönetiminden öğrendiğime göre Seyyit Han, Yılmaz Güney'in köyünde, yani bir Çukurova köyünde çekilmiştir. Bir Çukurova köyünün seçilmesi konusuna aşağıda yeniden

geleceğim. Filmdeki kişilerle onları saran «yer» arasındaki ilişkiler şu üç odak çevresinde kümelenmiştir:

1 — Seyyit Han'ı ve isimsiz Anadolu köylüsünü karşılayan Düzlük (uçsuz bucaksız bir su birikintisi, ya da ova, ya da bozkır)

2 — Hidayet'i yani Seyyit Han'ın geçmişini ve yakın ilişkilerini karşılayan TÜRBE, (Köyün dışında, ince ve beyaz ağaç dalları arasında güz ışıkları içinde parlayan güzel bir yapı)

3 — Haydar Bey'i karşılayan, yani Seyyit'in mutluluğuna engel yoz toplumsal güçleri karşılayan köy. (Üstüste evleri, korku verici ıssızlığı, gene korku verici kalabalığı ile filmin müzikal yapısında «bas» sesleri meydana getiren herhangi bir köy)

Bu üç «yer», Gani Turanlı'nın gerçekten başarılı görüntüleri ile filme üç yeni kişi olarak katılmaktadır. Çeşitli sahnelerde «Türbe», Seyyit Han'ın öyküsünün köylülerce anlatıldığı sahnede «Düzlük», düğünle ilgili sahnelerde köy, entrika' ya başvurulmaksızın seyirciyi diri tutmakta, ilgisini duygusal ya da estetik bir yolla sürdürmesini sağlamaktadır.

Yılmaz Güney - Gani Turanlı ikilisinin bu üç yer'le olan sinematografik ilişkilerini de söz konusu etmek istiyorum. Filmin türbe ile ilgili bölümlerinde baş ve ayrıntı çekimleri, köyle ilgili bölümlerinde boy çekimleri, Düzlük'le ilgili bölümlerinde ise uzak ve toplu çekimler baskın

durumdadır. Çekim uzaklıkları ile anlatılan kişilerin iç dünyaları arasındaki ilkel ya da incelikli ilişkiler düşünülürse, yönetmenle görüntü yönetmeninin ister bilinçle, ister içgüdüyle vardıkları bu iç tutarlılık övgüye değer bir özellik olmaktadır.

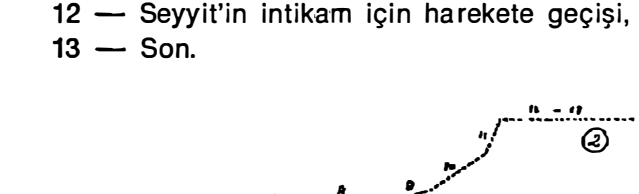
Çekim yeri olarak bir Çukurova köyünün seçilmesi konusuna yeniden geleceğimi belirtmiştim. Gerçekten tıpkı konu'nun sahici bir Doğu halk öyküsü sanılmasına paralel olarak dikkatli bir seyirci, yerel görüntülerde de zaman zaman Doğu Anadolu illerine özgü değişik renkler arıyor.

DRAMATIK YAPI

Filmin dramatik yapısı, konusundan da anlaşılacağı gibi oldukça düz çizgili, sadedir. Entrikaya başvurulmamış, Seyyit-Keje öyküsü halk hikâyelerinde olduğu gibi daha çok düz bir anlatı (narration) ya dayandırılmıştır. Hattâ dramatik yapıyı bir müzik yapısı olarak düşündüğümüzde konunun kıtalar biçiminde yürütüldüğünü, her bölümün aynı türden bir nakarat'la bağlandığını sezebiliriz. Bu sade dramatik çizgi Seyyit'in köye gelişiyle başlayıp ölümüne kadar süren olayların (daha doğrusu tek olayın) adeta bir buçuk saatte hikâye edilişinden ibarettir. Hikâyenin gelişme-gerilim grafiği ise aşağı yukarı şöyledir:

1 — Seyyit Han'ın köye dönüşü
2 — Meyhane-kahve'de serserilerin onu kışkırtması ve kavga

3 — Seyyit'in, Keje'nin Haydar'a verildiğini öğrenişi, Mürşit'le konuşması ve Keje'yi görmek isteyişi,
4 — Köylülerin Seyyit'in geçmişini anlatışları,
5 — Seyyit'in, Keje'nin aile onuru için Haydar'la evlenmeyi karar verişini öğrenmesi,
6 — Seyyit Hidayet konuşması. Seyyit'it gitmeye karar verişi,
7 — Haydar'ın serserilerle anlaşması,
8 — Düğün,
9 — Haydar'la Keje'nin gerdek gecesi konuşması ve Haydar'ın kararı,
10 — Haydar'ın Seyyit'e tuzak hazırlayışı,
11 — Keje'nin Seyyit tarafından bilmeksizin öldürülüşü,
12 — Seyyit'in intikam için harekete geçişi,
13 — Son.

(1) numaralı grafik filmin çeşitli basamaklarında gelişmenin ve gerilim'in durumunu göstermektedir. Görüldüğü gibi dram örgüsünün iskeleti kimi yerlerde seyirci ilgisini arttırıcı (3,5,

9,10,12) veya en azından koruyucu (1,4,6,8'in bir bölümü); kimi yerlerde ise başarısız ve düşürücü (7,8'in bir bölümü, 13'ün bir bölümü) ya da tutarsızdır (2, 11). Eğer bu başarısız bölümler filmin yapısının bize işaret ettiği yönde değiştirilebilseydi (2) numaralı grafiği elde edecektik. Bu bölümlere kısaca dokunmak yararlı olacak sanıyorum.

2'nci bölüm yani Seyyit'in serseriler tarafından kışkırtıldığı ve sonra onlara dayak attığı sahne tutarsızdır. Çünkü hem bütün mizansen ve dekoru ile beylik bir western girişini hatırlatmakta hem de «mazlum bir yiğit» karakteri taşıyan Seyyit'i kişiliğine yakışmayan gereksiz bir «sınama»ya sokarak destansı gerilimi düşürmektedir. Serserileri oynayan oyuncular ise hem tipleri ve giysileri, hem de oyunları ile Yeşilçam figüran milletinin bütün «acayip» özelliklerini taşıdıklarından filmin bütün havasını bozmaktadırlar. Hele o anlamsız vur-kır? Güney, Seyyit'in mazlum görünüşü altında sakladığı yiğitliği göstermek için başka bir yol bulmalıydı. Hattâ belki böyle bir trük'ü aramaya bile gerek yoktu. Seyirci seziyor Seyyit'in kişiliğini.

Aynı düşüşe 7'nci bölümde de rastlıyoruz. İkinci bölüm düzeltilebilseydi bu gereksiz entrika'ya da hiç ihtiyaç kalmayacaktı.

Düğün ve son bölümleri ölçüsüz uzunlukları yönünden önceleri ilginç gelmekte ama sonra tekrarlar ve uzatmalar yüzünden gerilimi düşürmektedirler. Düğün bölümünün bizim yönetmenlerimizin hemen hiçbir zaman kavrıyama-

dıkları özel bir önemi bulunduğunu belirtmeliyim. Yerli filmlerde «sanatçı» yönetmenlerimiz Anadolu konularını «belgesel»den mümkün olduğu kadar kaçınarak işlemek kabiliyetini (!) edinmişlerdir. Düğün sahnesi çok yakından tanıdığım Güney-Doğu Anadolu düğününün çok güzel ve belgesel anlayışta bir çekimidir. Traş sahnesi, sancaklı yürüyüş (sansür bu sahneyi reddetmiş), okunan divan ve ilâhiler gerçekten başarılıdır. Ancak, bu sahnenin uzunluğu üzerinde Güney bir parça daha durmalıdır sanıyorum. Seyit'in düşmanlarını temizleyip sonunda kendisinin de öldüğü son bölüme gelince, Gaziantep'li yazar dostum Orhan Barlas'ın belirttiği gibi bu sahnede adeta seyirci biriken hıncını almaktadır ama, bu türden sahneler bir bıçağın keskin yüzü üstünde oynar. Ringo filmlerine özgü o palavracı intikam sahnelerinin özelliklerinden yönetmen (özellikle bir Yeşilçam yönetmeni) kolayca kurtulamaz. Ayrıca tabanca ile öldürme biçimlerinin bu seviyesiz Western'lerde cıcığı çıkarılmış olduğundan tekrardan ve bayağılıktan kurtulmak çok güçtür. Seyyit Han'ın son bölümü de bu yüzden zaman zaman yavanlaşmakta, yayvanlaşmaktadır. Bu bölümde alışılmış bir düello yerine masalsı, hattâ gerçeküstü bir çözüm yolu bulunabilir, örneğin Seyyit kurşun işlemez gövdesiyle ve hiç duraklamaksızın düşmanlarının üstüne yürüyebilir, sadece Haydar'ı herkesin gözü önünde öldürüp sonra ağır ağır düzlükte kaybolabilirdi. (Yönetmen başka çözüm yolları düşünebilir elbette.)

Seyyit'in ölümü de bir parça uzatılmış, gereksiz ayrıntılar ve duygusal görüntüler araya sıkıştırılmıştır.

Bana tutarsız gelen sahnelerden çözümlenmesi en güç olan Keje'nin öldürülüşüdür. Belki işin içinde yapay bir «trük» bulunuşundan ötürü böyle düşünüyorum. Bu sahnede inandırıcı olmayan bir şey var. Ama uzun uzun düşünmeme rağmen bir çözüm yolu bulamadım.

Buraya kadar tek tek sahnelerin filmin bütünüyle olan ilişkileri üzerinde durdum. Bir de eserdeki kişilerin kendi aralarındaki ilişkileri irdelemek gerek. Ancak bu noktayı gereğince açıklayabilmek için bir parantez açmayı, filmin «karakterleri» üzerinde kısaca durmayı yararlı görüyorum.

Yerli filmlerimizin çoğu «karakterler»den yoksundur. Çünkü yaratılan kişinin bir yaşarlılık kazanması, gerçek boyutlara ulaşması güç bir iştir. Yetenek, hayalgücü, gerçeğe bağlılık, kolaydan ve ucuzdan kaçınma erdemi gerektirir. Bir oyuncuya arada sırada konyak içirtmek, başparmağından ikide bir tuz yalattırmak, sık sık şapkasını geriye ittirmek gibi «tik»ler, bir çeşit kişilik işareti olsun diye tekrarlattırılan «pelesenk» sözleri, bıyık burdurmalar, göz kaş oynattırmalar karakter yaratıcı ögeler olmaktan uzak soytarılıklardır.

Seyyit Han, karakterleri olan bir filmdir. Başta Seyyit olmak üzere Keje, Haydar, Hidayet ve Mürşit karakterlerini tanıyabildiğimiz, ilişkilerini

basit şemaların ötesinde izleyebildiğimiz kişilerdir. Canlıdırlar ve filmdeki varlıkları şematik (karton) değil, «Organik»tir. Seyyit'in kişiliğinden yazının başında söz açmıştım. Ancak oradaki genel tasviri tamamlayacak bazı ayrıntılara da değinmek isterim. Ayrıntılar konusunda gerçek bir duyarlığı olan Güney'in filme serpiştirdiği bazı küçük renkler bizi Seyyit'in karakterine ince ama kestirme yollarla yaklaştırıyor. Hayvanları sever Seyyit. Bütün güzel ve yakın şeyleri sevdiği gibi. Atına şeker yedirir. Bir küçük kuşu vurmaya yüreği elvermez. Terkisinde taşıdığı tek çıkının içinden çıkan kefen, birkaç kuruş ve birkaç kurşun —hani o bütün ağrılara iyi gelen—, bir halk bilgeliğinin duyarlı simgeleridir. Hidayet'i (köyde hiç bir önemi olmayan bir yoksul adamı) babası gibi sever, sayar. Onurlu kişidir. Kimseye boyun eğmez. Ama kâğıt bir kaplan gibi de öfkelenmez. İçtenlikle üzülür (Keje'yle konuşmasından sonra), hattâ yıkılır. Bir kedi gibi köşeye kıstırılmadıkça sessizdir, eziktir, gösteriş peşinde değildir. Kısaca Doğu Anadolu insanının değerlerini canlı çizgilerle yaşatır. Mürşit de hemen hemen Seyyit'in bütün özelliklerini taşıyan ama henüz olgunlaşmamış, biraz ham bir «kardeş karakter»dir. Seyyit'le çekişen kutbu temsil eden Haydar Bey ise bütünüyle dışa dönük ve kendi çevresinin kurallarına hem tutsak hem de onlardan güç alan bir kişiliktir. Ön plândaki kişilikler içinde, biraz da konunun gereği, yeterince işlenmemiş olan Keje ile Hidayet bile canlılıklarını sürdürebilmektedirler.

Ve Yılmaz Güney'in, kişiliklerinin iç dünyalarına eğilmekle elde ettiği bu önemli başarının sonuçları görüntülerde ortaya çıkmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi entrika'ya başvurmayan Güney, zaman zaman kişiliklerinin çok yakın çekimleriyle ilgiyi sürdürebilmektedir. Oyuncu Güney'in yüzü sinema anlatımı için çok imkânlıdır. Düşünceli, anlamlı bir yüz. Yönetmen Güney bu imkânı örneğin bir Akad'dan daha iyi kullanmıştır. Dramatik yapı ile ilgili irdelemenin son konusu bu karakterler arasındaki ilişkilerdir. Burada altı temel ilişki üzerinde kısa kısa durmak istiyorum: Seyyit-Mürşit, Seyyit-Keje, Seyyit-Haydar, Seyyit-Hidayet, Mürşit-Keje, Haydar-Keje. Ilk üç ilişkinin ortak bir kusuru var. Seyyit'in tavrı oldukça iyi işlenmiş, buna karşılık Mürşit'in, Keje'nin ve Haydar'ın Seyyit'e karşı olan tavırları bir iki çizgi ile yetinilerek eksik bırakılmıştır. Birer motiften ileri gitmemektedir bu ilişkiler. Yani bir parça şematik'tir, özelleştirilememiş, konunun bir fonksiyonu olarak kalmıştır. Keje'nin Seyyit'e olan ilgisinin tek somut belirtisi geldiğini duyunca hemen ona gitmek isteyişidir. Mürşit (tam bir kardeş karakter olduğu halde) verdiği sözü tutamamanın ötesinde adeta ilgisizdir Seyyit'e karşı. Haydar ise tuzak sahnesindeki konuşmanın (ki oldukça yanlış, tutarsız bir konuşmadır bu. Beyleri öven bir konuşma) dışında Seyyit'le olan ilişkisini tam belli etmemektedir.

Aynı ilişki belirsizliğini, ya da somutlanamayışını Mürşit-Keje ikilisinde de görmekteyiz. An-

laşıldığına göre iki kardeş arasında derin bir bağlılık ve sevgi vardır. Bunu «çıkarıyoruz» olayların gidişinden, ama somut olarak «göremiyoruz, duyamıyoruz...»

İkili ilişkiler arasında en başarılı ve dengeli olanı «Seyyit-Hidayet» çiftidir. Zaten ikisini de çok seviyor seyirci.

KONUŞMALAR (DIYALOG)

Seyyit Han'ın konuşmaları ne de olsa bir yazarın elinden çıktığı için yerli filmlerimizin baş malzemesi olan magazin dilinin ucuzluklarına düşmemiştir. Ayrıca vur-kır filmlerinde kalıplaşan o garip argo'ya da pek bulaşmamıştır. Konuşmalar genellikle fonksiyonel (yani olayın gerektirdiği kadar) bazan da epiktir. (Seyyit'in öyküsünün anlatıldığı bölüm.)

Güney filminde daha çok Urfa-Mardin dolaylarında Türkçeyi iyi bilmeyen vatandaşlarımızın kullandıkları özel ağza yer vermiştir. Bunu olumlu bir özellik olarak karşılıyorum. Senaryosunu Güney'in yazdığı Hudutların Kanunu'nda da aynı ağız kullanılmıştı. Ancak bu ağzın kullanılışında ölçü bir parça kaçırılmış, İstanbul ağzından değişik olarak yer verilen sonu -dir veya -dır'la biten cümlelerin çokluğu «yadırgatıcı» sonuçlar vermiştir. Küçük düzeltmeler bu aksamayı giderecektir.

SES ÇİZGİSİ

Filmin en aksayan yanı hiç kuşkusuz müziğidir. Seyyit Han'da müzikal bir tutarlık yoktur. Garip bir antoloji, daha doğrusu yığma anlayışıyla yapılan müzik yamalı bir bohçayı andırmaktadır. Dram yapısı müzikal olarak düşünüldüğünde, nakarat'lı bir türküyü çağrıştıran böyle bir film için hiç şüphesiz «leitmotiv»lere ihtiyaç vardı. Filmin müzikçisi filmi anlayamamış, bilinen usullerle kısa zamanda tezgâhlamıştır.

KURGU

Filmin kurgu tekniği basittir. Karmaşık yöntemlere başvurulmamıştır. Ancak gerek görüntüler düzenlenirken ışığın iyi ayarlanamayışı, gerekse stüdyolarımızda ton düzenlemeleri yapılırken kullanılan encoche (ankoş) tekniğinin ilkelliği, bir çekimden öbürüne, bir bölümden öbürüne geçirilirken irkiltici bozukluklar doğurmaktadır. Bu kusurların özellikle Seyyit Han gibi atmosfer'e dayanan profesyonel bir filmde ortaya çıkışı üzücüdür. Bu bozukluklar ses kurgusunda daha da belirli bir biçimde rahatsız etmektedir. Bir orkestra parçasından sonra hiçbir geçiş yöntemine başvurmadan birden bir kaval solosunun başlatılması bağışlanmaz bir hatadır.

Kurgu ile ilgili irdeleme elbette bu birkaç satırla kalmamalıdır. Özellikle yönetmene yardımcı olabilmek için film kurgu masasında ya da moviola'da çekim çekim elden geçmeli, ayrıntılı

bir döküm yapılmalıdır. Ancak Türk sinema yazarı henüz bu imkânlardan yoksundur. Filmi birçok kereler seyretmekten başka bir olanak yok elimizde. Üstelik şu yazıyı hazırladığım sırada film benden çok uzakta. Elimde İstanbul'da iken aldığım notlar var yalnızca. Yaptığım işin bir ilk adım olduğuna inanıyorum. Hem okurlarım, hem de yönetmen bağışlasın bu denemenin eksikliklerini.

SONUÇ

Seyyit Han yarattığı mitosu çağdaş toplumsal sorunlara götürememekle birlikte yeni bir sinema sanatçısının ilginç, sevindirici denemesidir. Kusurları düzeltilemeyecek şeyler değildir. Güney'in mükemmelleştirmesini dilediğimiz sanatı için pırıltılı ipuçları getirmektedir. Üstelik Güney sanatçı kişiliğinden gelen bir güvenle eleştiriyi kendi yararına kullanabilecek, eleştirmeyi sövgü saymayacak, meslektaşlarından çoğunun kolayca düşüverdikleri kişisel komplekslerin batağına saplanmayacak kadar yetenekli, önyargısız ve alçak gönüllü bir sinemacıdır. Onu, geleceğin bağımsız ve dürüst yönetmenlerinden biri olarak görmek —Yeşilçam'ın amansız yasaları düşünülürse— belki aşırı bir iyimserlik sayılabilir ama, ben buna inanıyorum.

Kaynak **Onat KUTLAR**
Yeni Sinema Kasım 1968
Syf.: 5,6,7,8,9,10,11,12.

SEYYİT HAN ÜZERİNE KEMAL TAHİR ILE SÖYLEŞİ

1969 yılında yapılan I. Adana Altın Koza Film Şenliğinde yarışma sonuçlarının alınmasından sonra Altın Koza Büyük Jürisi üyesi Turhan Gürkan, Jüri başkanı romancı-düşünür Kemal Tahir ile Altın Koza film şenliği üzerine bir konuşma yapmış, «Seyyit Han» filmiyle, Yılmaz Güney Sinemasına ilişkin görüşlerini de bu arada saptamıştı. Yılmaz Güney'in yaratıcılık ve yöneticilik gücünü oluşturan «Umut», «Acı», «Ağıt», «Umutsuzlar», «Arkadaş» gibi yapıtlarının henüz doğmadığı bir dönemde yapılan bu konuşmada, bugün yaşamda olmayan Kemal Tahir'in geleceğe ilişkin çok ilginç yargılar ortaya koyduğu görülmektedir. «Kemal Tahir'le konuşma» konulu bu yazı 19.6.1969'da Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmıştır. Altın Koza Film Şenliği üzerine yapılan bu uzun konuşmadan Yılmaz Güney ve «Seyyit Han» ile ilgili bölümleri alıyoruz:

— Altın Koza Film Şenliğinin sonuçları Türk Sinemasına ne getirdi?

— Altın Koza Film Şenliğinin sonuçlarının, Türk Filmçiliğinin gelişmesinde zaman zaman hatırlanacak bir yeri olacağına inanıyorum. Bu inanç bana, ilk üç dereceyi kazanan filmlerin (Kuyu, Ezo Gelin, Seyyit Han) aynı çevreye, Anadolu Türk Köylü Halkları çevrelerine yönelmiş yapıtlar olmasından ileri geliyor. Bence bu sevindirici birlik katiyyen raslantı değildir. Onbir kişilik jüriyi oluşturan çeşitli zümrelere ve dünya görüşlerine sahip insanların, hiç bir dış etki altında kalmaması bu üç yapıt üzerinde birleşmeleri, hele birinci yapıt «Kuyu» ile üçüncü «Seyyit Han»ın sekizer oy almaları, Türk filmciliğinin nereye yönelmesi gerektiğini belirleyen bir aydınlatmadır.

Halka yönelmiş bir sinemanın özü elbette halkçı olacaktır. Bence ilk üç filmin seçilmesinde, gerek bilgi ve gerekse sezgi ile bu görüş hakim olmuştur. Birinci sevindirici nokta da budur. Halkımızın çoğunluğunun eğitim özelliği gözönüne alındığı taktirde, ulusal özün anlatış özelliği çok önemli bir sorun oluyordu. Filmlerin seçilmesinde bu yerli anlatış özelliğinin de ağır bastığını sevinçle söyliyebilirim.

— Seyyit Han hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Seyyit Han karşısında büyük heyecan duydum. Bence halk sinemasının halka bir meseleyi nasıl anlatması gerektiğini en kaba, en

kaba olduğu için de en kestirme yoldan gösteriyordu.

— Filmin başındaki kovboy sahnesiyle ulusal sinema bağdaşabilir mi?

— Yukarıda da söylediğim gibi biz bu dönemde teknik yanlışlar, en açık senaryo hataları, hatta yer yer uygulamalar üzerinde durmamalıyız. Ayrıca dünyanın aradığı halk sineması koşullarına da son derece uygundur. Söz gelimi aralıksız kurşun yediği halde kahramanın hatta sendelememesi, hayatın gerçeğiyle, sinemanın gerçeği arasındaki büyük farkı en iyi belirleyen sahnedir. Yılmaz Güney, gerçekten halktan yetişmiş, halkın bir şeyi nasıl görmek istediğini belki derin ilmiyle değil, yaşantısıyla bilen bir halk sanatçısıdır. Böyle sanatçılardan, bir aydın olarak benim öğrenecek çok şeylerim olduğuna inanıyorum.

— Yılmaz Güney, yönetmen, yapımcı, senaryocu ve oyuncu olarak filmin dört büyük görevinin ağırlığını yüklenmiştir. Bunu nasıl karşılıyorsunuz?

— Ben böyle çalışmalara akıl erdiremiyorum. Hem sinemanın kollektif bir sanat olduğu söylensin, hem de hangi özürle olursa olsun, bir çok iş birden yüklenilsin, yanlıştır.

Kaynak:

Turhan Gürkan'ın özel arşivinden.

«SEYYİT HAN»

Yılmaz Güney

Karlı dağları geçiyor... ovaları geçiyor... hiç aklından çıkarmıyor Kejé'nin sözlerini...

«Ben ince bir dalım Seyid'im. Kurumazsam beklerim. Üstümde toprak çiçek açsa gene beklerim. Üstümde bir karış ot bitse gene beklerim» dememiş miydi Kejé?

Acı dolu günlerinde, umutsuzluğun egemen olduğu geçilmesi zor günlerinde hep aklında tuttu Kejé'yi. Onun sıcak gülüşünü, ürkek bakışını hep aklında tuttu. O, kimi zaman gölgesine sığınılan serin bir ağaç gölgesi, kimi zaman da yol gösteren bir ışıktı. Bekleyendi... tutkusuyla yasını besleyendi... sıcaktı, sımsıcaktı... «Sen bir şahansın Seyit Han, ben bir küçük serçe. Al kanadın altına, götür beni» diyendi. İnanan, seven, ardından ağlayandı.

Adı Seyit Han'dı. Kahırların, kanların içinden geliyordu...

Ovaları, yağmur sularının göllendirdiği tarlaları geçiyordu... Her adımda dünden kurtuluyor, bugüne varıyordu.

Seyit Han ile Kejé'nin dilden dile dolaşan, gönülden gönüle yayılan sevdası anlatılırken yürekler nasıl sızlar, ovanın genç kızları nasıl ağlardı.

Anlatılanlara göre, gözüne bakılmazmış Seyit Han'ın; gözüne bakmaya korkarmış adam. Mürşit Bey'in arkadaşı olurmuş askerden. Çok sevişirlermiş. Yiğit adamın düşmanı çok olur, derler ya, Seyyid'in de düşmanı çokmuş. Lakin hiç aldırmazmış.

Ne zaman ki Kejé'yi görmüş, Kejé ona bakmış, o Kejé'ye bakmış, ciğerinden vurulumuşa dönmüş Seyit Han. Kejé'nin de yüreği yanmış kavrulmuş. Günler geçmiş, aylar geçmiş, dayanamamış Seyit, «Kardaş» demiş Mürşid'e «ben, kardaş bacısına yan gözle bakacak adam değilim. Lakin bana bir hal oldu, içime bir ateş düştü» demiş. «Allahın emri peygamberin kavliyle, Senin de iznin varsa Kejé'yi...» demiş. Mürşit Bey bilirmiş ki Seyit Han düşman sahibi bir adamdır. «Kardaş» demiş «benim bacım daha çocuktur, bir kardaşın tek bacısıdır. Seni çok severim. Lakin ardında kurşun gezen adama ben bacımı veremem.» Veremem demiş ya, içine de bir kurt düşmüş; bacısının da Seyit Han'a yandığını bildiğinden, demişki... «Ben sana bacımı veririm, lakin senin düşmanın çoktur; yarın seni vururlar, bacım dul kalır» demiş. «Düşmanlarından kurtul gel, sözüm söz, bacım senindir,» demiş.

Bu söz üzerine Seyit Han Kejé'ye gitmiş.

«Kejé» demiş «Mürşit kardaşından istemişim seni, lakin vermemiş.»

«Sen bir şahansın Seyit Han» demiş Kejé de. «Ben bir küçük serçe. Al kanadın altına, götür beni,» demiş.

«Benim kanadım kırıktır. Arkadaş bacısını kaçıramam. Mürşit seni dul bırakmamdan korkar; düşmanımın çokluğundan çekinir. Beklersen beni, giderim» demiş Seyit Han.

«Nereye gidersin? Yırtıcı kuşun ömrü az olur Seyidim» demiş Kejé. «Seni vururlar. Benim elim boş kalır.»

«Olmaz, Mürşit doğru der. Gül dalına bülbül konar, bilir. Gitmem lazım, bilir. Düşmanım çoktur, bilir. Sağ kalırsam dönerim Kejé. Hapislere düşsem bekler misin? Uzaklarda kalsam yolumu gözler misin?»

«Ben ince bir dalım Seyidim. Kurumazsam beklerim. Üstümde toprak çiçek açsa gene beklerim. Üstümde bir karış ot bitse, gene beklerim.»

Bu sözler üzerine düşünmüş taşınmış Seyit Han.

«Peki Kejé» demiş, bir kurşun çıkarmış tatancasından, vermiş Kejé'ye. «Ben gidiyorum. Al, bu kurşun sende kalsın. Seni sana emanet ediyorum» demiş. Ve bir sabah şafakla gitmiş Seyit Han. Gidiş o gidiş. Sonra hapse düştüğünü duymuşlar. Bir gün de haber geliyor ki, vurmuşlar Seyit Han'ı; Seyit Han ölmüş.

Beyaz boyalıdır Sadık Dede Türbesi... nazlı nazlı salınır sararmış «kuru kamışları... gül ağaçları, dut, hurma, incir ve selvi ağaçları. Güneşli, bahara yaklaşan kışın, soluk güneşli bir günündedir parlak mavi gökyüzü. Cıvıldaşır serçeleri... ve yayılır uzaktan uzağa davul-zurna sesleri, dalgalanır...

Türbenin emektar bekçisi Hidayet emmi, bir atlının Türbeye doğru geldiğini görüyor, seçemiyor gözleri kim olduğunu. Adamın tüfekli oluşu ilgisini yoğunlaştırıyor. Tüfek... at... ve adam, Hidayet emminin aklına olmayacak birini, mümkünsüz birini düşürüyor. Heyecanlandırıyor onu durup-dururken.

Kimdir bu atlı?

O mudur gerçekten?

Atlı yaklaştıkça Hidayet emmi de aklındaki adamı, unutulmaya yüz tutmuş adamı iyice berraklaştırıyor, şaşırarak ve sarsıcı bir ürküntü duyarak...

«Seyit!..» diyor kendi-kendine. «Seyit!..»

Koşuyor... Öldü bilineni görmekten gelen, ona bir an önce sarılmak istemenin, varlığını etinde kemiğinde bütün sıcaklığıyla duymak istemenin coşkusudur bu. Dayanakları tükenmiş, yaşamanın son günlerine konuk bir adamın son umutla yeni bir kaynağa, canlı bir dayanağa koşuşudur. Çünkü Seyit Han onun için direncin, dayanıklılığın, azmin ve yiğitliğin sembolüdür.

Sarılıyorlar can vererek birbirlerine. İşte odur... Seyit Han'dır... yaşayandır...

«Senin için öldü, dediler, vuruldu, dediler»

diyor, içten bir yanmayla, o acıyı yeniden duyarak yüreğinde.

Seyit bir tesbih getirmiştir Hidayet emmiye. Davul sesleri ilgisini çekiyor; kulak veriyor...

«Düğün mü var Yenice'de?» diyor.

Başını sallıyor Hidayet emmi, gözlerini kaçırarak, cevap vermekten kaçınarak.

«Kimin?»

«Haydar Bey'in...»

Gerisini söyliyemiyor, eğiyor başını önüne, belli ki bakmak istemiyor yüzüne. Bu tavrı kuşkullandırıyor Seyid'i. «Haydar Bey'in düğünü...» Düşünüyor... «Kiminle Haydar Bey'in?»

Yüreğine bir ad ok gibi saplanıyor ansızın; sarsılıyor... Inanmak istemiyor sezgilerine.

«Kejé» diyor kendine, yüreği burkularak.

Hidayet emmi kavrıyor Seyid'in aklından geçenleri.

«Çok beklediler seni oğul» diyor üzülerek. «Çok beklediler... Lakin ne zaman dediler ki Seyit Han'ı vurmuşlar, Seyit Han ölmüş, o zaman Kejé kendini kuyuya attı; zor kurtardılar. Üç koca yıl deli koyunlar gibi dolandı Kejé. Yüreğine kara taşları bastı. Sonra da rahmetli babasının ısrarlarına dayanamadı Mürşit, kızı Haydar Bey'e verdiler. Senin yapacağın bir iş var oğul, tek yol, geldiğin gibi sessiz sedasız gitmek...»

Gitmek... hem de sessiz sedasız.

Seyit Han kadere teslim olacak, sevdiğini bırakıp gidecek adam mıdır?

Değildir... Fakat Mürşid'in ağzından «söz» çıkmış bir kere.

«Yüz defa çıksın, bin defa çıksın» diyor Seyit. «Mürşit önce bana söz verdi.»

Seyit Han'ın dönüşünü önce Haydar Bey, sonra da Mürşit duydu. Farklı biçimlerde olmakla birlikte, ikisi de sarsıldı. Geride gözü yaşlı bir gelin bırakmamak için, yedi yıl türlü acıları göğüsleyen, zorlu sınavların eleğinden başarıyla geçen yiğit Seyit Han'ın dönüşü nelere gebeydi.?

Mürşit Türbede buldu Seyid'i. Atından inemedi, boynuna sarılamadı sevgili arkadaşının Suçlayan kararlı bakışları altında ezildi...

«Hoş gelmişsin Seyit Han» dedi. «Biliyorum bana güceniksin.»

Seyid'in suskunluğu Mürşid'in ezikliğini çoğaltıyordu.

«Hidayet emmi halimizi görmüştür. Biz seni öldü bilerekten dönülmesi mümkünsüz bir söz vermişiz. Bacı sahibi olmak zor bir iştir. Ben bacım Kejé'yi Haydar Bey'e gelin vermişim. Düğünü var bugün Yenice'de.»

«Vakt-ı zamanında bana dediklerin hatırında mıdır Mürşit?»

«Hatırımdadır.»

«Öyleyse bacın Kejé benim sözümdür. Ben de dönmüşüm.»

Evet, dönmüştür... ne çare ki geç kalmıştır.

«Kejé sana avrat olmaz» diyor Mürşit. «Bunu aklından çıkar.»

«Kaçırırım.»

«Ben ölmeden birşey yapamazsın. Kejé'nin de rızası yoktur kaçmaya. İstersen konuş.»

«Konuşacağım...»

«Bu gece, sabaha karşı...» diyor Mürşit, ayrılıyor.

Seyit Han düşünüyor; ne yapmalıdır?

Kefenini, sabununu, ölümü halinde sıcak suyla yıkanabilecek, gömülürken kimseye yük olmayacak kadar parayı çıkınında saklayan Seyit Han düşünüyor; ne yapmalıdır?

Kejé'yi dinliyecektir, onun kararına uyacaktır; ona göre çizecektir yolunu.

«Bacım Kejé» diyor Mürşit. «Bu senin kardaşın çok müşkül bir durumdadır.»

Nasıl bir müşkül durumdur bu... anlıyamıyor Kejé...

«Hayırdır?» diyor.

«Hayır değildir.»

Merakı çoğalıyor Kejé'nin. Mürşid'in söylemekte zorluk çektiği, kıvrandığı şey ne olabilir? Onu böylesine bitik, yıkılmış yapan ne olabilir? Bir yığın olasılık düşünceleri içinde filizlenirken, bir ışık balkıyor ansızın, Seyit geliyor aklına.

Aynı anda da...

«Seyit Han dönmüş» diyor Mürşit.

Yüreği bayılacak gibi oluyor... taşıyamıyor bu acı karışımı sevinci...

«Dönmüş... nerede?»

«Hidayet emminin yanında.»

Bir an ne yapması, nasıl davranması gerektiğinde kararsız kalır, Kejé. Düşünme yetileri çalışmaz olmuştur. Sonra beklenmeyen bir canlanma gelişir... koşmak ister. Ovayı, suları aşarak gitmelidir ona, uzun ayrılık yıllarını, beklemenin dayanılmaz sancılarını, şu an içinde bulunduğu çıkmazı anlatmalıdır ona...

Mürşit kapıda yakalıyabiliyor onu.

«Kejé, bacım. Sen ayağı bağlı bir kızsın. Haydar Bey'in nişanlısısın...»

Değildir, hiç bir şey değildir Kejé. Seyit ölmediğine, döndüğüne göre, onun adaklısıdır. Kejé'yi almaya, kanatları altına almaya, götürmeye gelmiştir. Ve Kejé'ye düşen, onunla düyanın öte ucuna, kimselerin elinin kolunun ulaşamayacağı yerlere gitmektir.

«Geç kaldık Kejé» diyor Mürşit, çaresiz, bitik. Çünkü davullar Kejé için çalıyor Yenice'de. Verilmiş bir sözden dönmek imkansızdır artık.

«Yanlış bir iş yaptık, bilirim ama, bilmiyerek yaptık. Yoksa ben ister miyim böyle olmasını. Seyid'i ne kadar severim.»

«Sen bacın Kejé'yi sevmez misin? Boynu bükük kalsın ister misin? Bayramlarda koyunlara acırdın, kesiyorlar diye. Bacını kurban etmeye acımaz mısın?»

Mürşid'in de yapacak bir şeyi kalmamıştır. Kejé'nin kararlı tavrı, önüne geçilmez inadı karşısında ne diyebilir, bilemiyor.

«Kardaş» diyor Kejé, yalvarıyor, ağlıyor. «Bırak ben gideyim. Yolumda durma.»

Mürşit düşünüyor, veriyor kesin kararını.

«Git bacım. Tutmam seni. Kendi canıma kıyarım. Başka çarem yoktur. Bunca yıllık aile şerefimiz senin elindedir Kejé. Var bildiğin gibi yap. Bu gece Seyit Han gelecek sana; konuşmaya.»

Yıllar öncesi, bütün ayrıntılarıyla, her ayrıntı çeşitli duygular uyandırarak can kazanıyor bilincinde. Bağ bozumunu, yaprakları kızarmış tevekleri, sevda türkülerini hatırlıyor. Sevgi dolu utangaç yüzünü, bakmaya ürktüğü gözlerini hatırlıyor Seyid'in. O şafağı, yalnızlığın, ayrılığın ateşiyle yandığı o unutulmaz şafağı, hayatını altüst eden o şafağı hatırlıyor. Yoğun acıları, özlemleri hatırlıyor... Yataklara düştüğü, aştan ekmekten kesildiği uzun günleri hatırlıyor. Ve ölüm haberine inanmayıp, bıkmadan-usanmadan yol gözlediği umutsuz akşamları, uykusuz bitirdiği geceleri, ölümü seçip kendini attığı kuyuyu, kuyunun soğuk sularını hatırlıyor.

Dün mü gitti Seyit Han, daha dün mü diz boyu acılara gömdü Kejé'yi.

Ne yapabilir dalı kurumuş, çiçeği solmuş Kejé? Karmaşık bu durumda ne yapabilir? Neyi seçmelidir Kejé... yüreğini mi dinlemelidir, yoksa «aile şerefi»nin sorumluluğunu yüklenmiş Mürşid'i mi?

Nasıl duracak Seyid'in karşısında bu gece... yıllardır onun sevgisiyle, özlemiyle yoğrulmuş yüreği nasıl ağlıyacak sessizce...

Kapıdan girince donup kaldı Kejé.»

Bir «söz»e inanıp yıllarca kahır çeken, fakat yılmayan... sevdiğine güvenen, dönüşte onu bulamayan... Kavuşma hayalleriyle direncini bileyen, sevdiğine kavuşamayan... Kejé'yi aklından hiç çıkartmayan Seyit Han değil midir karşısındaki. Gözleri nasıl da yağmur yüklü, ağlatıcı bir etkinlikle bakıyor Kejé'ye.

Büyümüş Kejé... serpilmiş... boy atmış. Yıllar öncenin, ebe gümeci, kangal ve gelinali toplayan, güleç, cana yakın Kejé'si, yaslı, barınacak bir dal arayan bir kuş gibi, dudakları titrek, gözleri puslu duruyor. Boynunda ayrılırken armağan ettiği kurşun asılı.

Bağrında gelişen suçluluk duygusunun, bağışlamasız ağırlığı altında eziliyor Mürşit. Gizliyemiyor çaresizliğini; bunalıyor...

Boğucu suskunluğu kim bozacak önce?

«Ben seni almaya gelmişim Kejé» diyor Seyit Han. «Lakin duydum ki Haydar Bey'e gelin vermişler seni. Doğru mu demişler?»

Ne denli zordur cevap vermek. Ne demelidir şimdi? En açık, en yalın biçimiyle yüreğinden geçenleri mi anlatmalıdır, yoksa Mürşid'in ağzıyla mı konuşmalıdır? Bocalıyor... Sonra, titrek, inandırıcılıktan uzak ham bir sesle...

«Doğru demişler» diyor.

«Kavlimiz böyle miydi Kejé? Üstümüzde bir karış ot bitse de bekleyecektik.»

Kejé'nin suskunluğu, önüne bakışı, ağlamaklı duruşu kaygılandırıyor Seyid'i.

«Boynu bükük gözün yaşlı durursun Kejé; bu işte senin rızan var mıdır?»

Belli ki bağımsız değildir, özgür iradesiyle konuşamıyor; belli ki kendi aklı, kendi yüreği değildir Kejé'yi yöneten.

Mürşid'e bakıyor Seyit... Göz-göze geliyorlar. Daha iyi anlıyor Kejé'nin altında ezildiği baskıları.

«Doğruyu demelisin Kejé» diyor. «Ben bütün acılara senin için katlanmışım. Koca dağları senin için aşmışım. Yenmiyecek sözleri senin için yemişim. Bana doğruyu demelisin.»

«Ne deyim Seyit Han... ne deyim? Ağzım var dilim yok benim. Ben bir kardaşın tek bacısıyım. Ailemin namusuyum. Var git kendine bir başkasını bul... Allah kılıcını keskin, yolunu açık eylesin. Var git. Bizim vaktımız geçmiş, dalımız kurumuştur. Ne deyim?»

Bu duruş, bu bakış ve ağlamaklı bu ses, yıllar önce «...ben ince bir dalım Seyidim. Kurumazsam beklerim» diyen Kejé olabilir miydi?

«Bu laflar senin ağzının lafları mıdır Kejé?»

«Benimdir...»

«Yüreğin de aynı mıdır?»

«Aynıdır.»

Sözle tavır ne kadar terstir birbirine; ağlamaya komşu bu ses, bu yüz, bu gözler karşısında ne yapmalıdır Seyit?

«Ben çok acı görmüşüm Kejé» diyor «çok... Lakin en dayanılmazı bu oldu.»

Artık kalmak gereksizdir. Gitmelidir Seyit Han.

«Gidiyorum Kejé... Tanrı seni mes'ut eylesin. Acını göstermesin bana.»

Sözü kalmamıştır artık. Gidiyor.

Mürşit ve Kejé, kıpkırtısız duruyorlar. Kejé, içinde üreyen, çoğalan ve adına «isyan» diyebileceğimiz bir duyguyu geliştiriyor... Küçücük bir dokunuş, küçücük bir sarsıntı gereklidir doğum için. Gecenin karanlığında yankılanan at nallarının sesini duyuyor, duyuyor. İşte budur beklenilen. Şu an yapılması gereken tek şey, koşmaktır Seyid'in ardından. O, unutulmaz acıların şafağında duyduğu yanmayı yeniden duyuyor.

«Seyit!..» diye bağırıyor var gücüyle.

Fırlıyor... gidecektir ardından... bağıracaktır sevdiğini, elinde olmayan nedenleri, kanatları altına sığınacaktır. Mürşit yakalıyor onu kıskıvrak... yapıştırıyor duvara... yalvarıyor.

«Kejé» diyor «bacım» diyor «bir iş yaptın sonuna kadar götür.»

Duvara yaslıyor taşıyamadığı başını. Hıçkırıyor... ağlıyor. Artık gitmiştir Seyit... gecenin içinde, kimbilir nasıl, acı saçandır şimdi.

Ağlıyor Kejé... ilk ve son sevgiliye, hiç bir zaman unutulmayacak sevgiliye ağlıyor...

Seyit Han ağlıyamıyor. Ağlamayı varedecek bütün nedenler varken ağlıyamıyor. Düşünüyor yalnız; dünya bir başka olmuş, sözüne güvenilir kimse kalmamıştır. Zorluklarla, kahpeliklerle, insanlık dışı davranışlarla dolu uzun hapisha-

ne yıllarını, nelere inanarak, neler kurarak göğüsledi. Bir şafak vakti, yaralı bir yürek, kırık bir kanat olarak ayrılırken, önünde muhtemel ölümler, kaçınılmaz zorluklar yok muydu? Bütün bunları «bir çift söz»e kanarak almadı mı göze... «...düşmanlarından kurtul gel, sözüm söz, bacım senindir» diyen Mürşit «...kurumazsam beklerim» diyen Kejé değil miydi? «...bizim vaktimız geçmiş, dalımız kurumuştur» diyen, o şafak vakti ağlayan; çığlık çığlığa koşan sevgili Kejé, bugünün kararsız, yenik Kejé'si olabilir miydi?

Ne yapmalı şimdi... bu kahpe oyunu nasıl, neresinden bozmalı?

Kaçırmalı mı Kejé'yi?

Hidayet emmiye anlatıyor düşüncelerini.

«Zorbalık sana yaraşmaz, Allahtan umut kesilmez» diyor Hidayet emmi.

Zorbalık... Allahtan kesilmeyen umut... boyuneğme ve dalga dalga yayılan Yenice'nin davulları...

«Gitmem lazım emmi... başımı alıp gitmem lazım...» diyor Seyit.

Gitmek... ama nereye?

Gidebilecek hiçbir yeri olmadığını anlıyor. Ana, baba, kardeş, arkadaş, dost... hiç kimsesi yoktur artık Seyid'in... Hayatının tek dayanağı, yaşamasının yönlendiricisi, itici gücü Kejé de yok artık.

Acısını nasıl anlatacak Seyit... derdini nasıl anlatacak... kimlere anlatacak... Bu davullara, zurnalara, oyun havalarına karşı neyle, nasıl karşı duracak?

Türbenin bahçesine bakıyor; selvi ağaçlarına, güllere, çıplak dallara, her parçaya tek tek düşünerek... incir dallarına bağlanmış, binbir dileği içeren renkli, soluk, eskimiş, çürümüş bezlere, erimiş mumlara, mum artıklarına, kuru kamışlara... yüreğinde beslediği Kejé, sevdiği Kejé, unutulmaz sevgili Kejé hayatının en küçük kıpırtılarında bile yaşamıyor mu?

Bahar kokuları taşıyan sabah yelleri, mavi, sarı kır çiçekleri, papatyalar, bal arıları, su kuşları, turnalar, herşey... Kejé'yi hatırlatmıyor mu Seyit Han'a?

Ve davul sesleri... her vuruşta...

Ne denli değişik anlamlar içerir, duyurur bu davul sesleri... Kimi için mutluluğu, kimi için mutsuzluğu... Kimi için sevinci, kimi için yası... ve ölüm düşüncesini beslemez mi kimileri için...

Ölüm...

Ne denli yalnızdır, tutunacak dalsızdır Seyit Han şimdi.

Gelin alayını, beyaz gelinlikleri içinde Kejé'yi, bayrakları, atlıları görüyor uzakta. Silahlar atılıyor. Davullar-zurnalar, uzayıp giden bir türkü, yüreğindeki çaresizlik duygusunu kine-öfkeye dönüştürüyor. Sezebildiği kadarıyla Kejé'nin gönlü razı değildir bu işe... Bir kardaşın tek bacısıdır, ailenin namusudur ve boyun eğecektir Mürşid'in verdiği söze; kurbanlık bir koyundur, kurban edilecektir töreye... Mürşit de razı değildir, ama bir «söz» çıkmıştır ağzından, yiyemez sözünü, yalayamaz tükürdüğünü.

Ya Seyit... onun boyun eğdiği nedir?

Bilemiyor iradeleri dışında kendilerine hükmedeni...

İşte gidiyor Kejé... bir atın üstünde... beyaz gelinlikler, kara acılar içinde Haydar Bey'e; Seyid'in yüreğini alaca karanlıklara, kanlara bulayarak.

Bu acıyı nasıl boşaltmalıdır yüreğinden, akıtmalıdır, kurtulmalıdır ağırlığından... nasıl duyurmalıdır kurtlara, kuzulara, mavi beyaz çiçeklere, nergislere, sümbüllere... nasıl paylaşmalıdır güneşle, ayla, bütün doğayla...

Bir kaval yapmalıdır kamıştan... bir kaval ovaya dökmelidir derdini... kelimesiz, cümlesiz, hareketsiz... büyülü bir ustalıkla.

Yapıyor kavalı ince bir kamıştan. Gün akşam oluyor... sular sararıyor, kızarıyor... gül kurusu bir yaprak oluyor gökyüzü... kararıyor... ve çalıyor aydınlığın çağrısını Seyit, karanlıklara, kahpeliklere ve acılara karşı... Umudu yenilmez yapan yürek, yarını kaçınılmaz yapan umut, içten, buruk bir tad oluyor... ağarmıyor karanlık... yas, egemen bir kanattır... örtüyor ovanın gecesini...

Haydar Bey Kejé'yi istettiği zaman, Seyit Han'ın ölüm haberi geleli bir yıldan çok oluyordu. Bir yılı aşkın bir süre de nişanlı kaldılar. Bu zaman içinde Kejé'yi ancak üç kez yakından görebildi. Üç kezinde de tam bakamadı yüzüne. Her görüşünde de yüreğini sızlatan acılar duydu. Kejé'nin, gönlünün isteğiyle kendisine varmadığını biliyor, bunu her davranışından anlıyordu.

Fakat inanıyordu ki, zaman herşeyi akıldan silecek, davranışları ve tutumuyla Seyid'i unutturacak ve bir gün kazandığı Kejé kendisini sevecekti. Bunun için de her türlü fedakârlığı, anlayışı, çabayı gösterecekti Haydar Bey...

Zaman zaman Seyit Han'a acır, kimi zaman da onu kıskanır, marazi bir çekemezlik duygusuyla onun yerinde olmak isterdi. Seyit Han'ı tanıyanlardan onun özelliklerini sorar, bıkmadan usanmadan anlatılanları dinlerdi. «Mertti» derlerdi... Dürüst, güvenilir, yiğit, fedakâr, arkadaş canlısı bir delikanlı olarak tanımlarlardı. Çok iyi silah kullanırdı... Yüz metreden bir cigarayı ikiye böler, gözünü budaktan sakınmazdı. Verdiği söz uğruna ölebilir, inandıkları için kendini feda edebilirdi.

Kendi kendine kaldığı anlar Kejé'yi düşünürdü Haydar Bey. Fakat Kejé'yi Seyit Han'dan ayıramazdı bir türlü. Ikisi birden, yan-yana, birlikte gelirdi aklına; tek kalamazdı. Seyit Han'a duyduğu nefreti kimi zaman hayranlığa, hayranlığı da nefrete dönüşürdü. Kejé'yi gördükçe de bu iki duygu çarpışırdı içinde.

Seyit Han'ın dönüş haberi, düğünün ikinci gününde, beklenmedik bir anda, zor bir zamanda gelmişti. Düğün sofrasındaydı o an.

«Seyit Han'ı görmüşler bu sabah» demişti haberci, gizlice kulağına. Şaşırmıştı... çarpılmıştı... ne yapmalıydı?

Böyle bir haber düğün hazırlıklarından önce gelseydi, belki daha farklı düşünebilir, uygun bir çözüm arayabilirdi. Belki de yılların adaklısını

bırakırdı Seyit Han'a, çekilebilirdi aradan. Oysa şimdi dönüşsüz bir noktaya gelinmişti. Düğün kurulmuş, dosta düşmana duyurulmuştu artık... Dönüş mümkün olamazdı.

Davullar çalınır, halaylar çekilirken... silahlar atılır, içkiler içilirken, yüreğini ısrarla, aralıksız kemiren ikircikliğe bir çare bulmaya çalışır, bir türlü çıkış yolu bulamaz, boğulurdu.

Güvey traşı olurken, kulağının dibinde silahlar atılırken, başında kolonya şişeleri kırılırken, hep aynı soruyu sorardı kendine.

«Ne olacak... bu işin sonu nereye varacak?»

Gerdeğe gireceği şu gece, taşıdığı sancılardan habersiz sağdıçlarının kolunda bir çaresizlik yumağı değil miydi Haydar Bey?

Kejé neler düşünüyordu şimdi gerdek odasında? Nasıl bir yüzle, nasıl bir yürekle bulacaktı onu?

«Hasan Dağı çatal matal
arasında aslan yatar
bir yiğide bir yar yeter
iki seven del'olma mı?»

diyordu türkü söyleyen sağdıcı...

Türkünün bitiminde silahlar atılıyor, davul-zurna yeniden başlıyordu vurmağa. Coşku dolu bağrışlar içinde kapıya yaklaştıkça, kaçmak, başka yerlere, uzaklara, tanınmayacak yerlere gitmek istiyordu, Haydar Bey.

«Atalım atalım» diye bağırıyor biri.

Herkes bir ağızdan haykırıyor...

«Nereye?»

«Herkesi sevdiğinin kucağına!..» diye gürlüyor kalabalık.

Ve yumruklar iniyor ansızın sırtına, başına... havaya aralıksız silahlar sıkılıyor... ardından taşlar fırlatılıyor; kafasını kolları arasında koruyarak, zor atıyor kendini çiftliğin iç kapısına... Terlemiştir... yüreği heyecanla vuruyor...

Ne yapacaktır şimdi, kime sığınacaktır?

Merdivenleri ağır ağır çıkıyor. Gelin odasının kapısında kadınlar, utangaç, güleç, anlamlı bakıyorlar ona. Sonra çekiliyorlar...

Bir süre, soluğunu düzenlemeye çalışarak, sessiz bekliyor. Sonra usulca itiyor kapıyı.

İşte Kejé!.. Başı önünde, soluksuz, bir heykel gibi duruyor.

Uzun uzun, aklından binlerce şey geçirerek bakıyor ona Haydar Bey...

Kıpırtısız, sessiz bekliyor Kejé.

Usul usul yaklaşıyor ve incitmeden, yumuşak bir davranışla kaldırıyor duvağı yüzünden.

Ağlamış, üzülmüş ve kederli yaş dolu iki göz; işte korktuğu buydu.

«Gözü yaşlı, gönlü yaralı gelin olur mu Kejé?» diyor. yumuşak, anlayışlı bir sesle.

«Gözümün yaşından, gönlümün yarasından sana ne Haydar Bey» diyor Kejé, çarpıcı bir dokunaklılıkla. «Allahın emri, peygamberin kavliyle ben sana gelin gelmişim.»

Allahın emri... peygamberin kavli... Mürşid'in sözü... Ya Kejé?

«Senin rızan yok mudur?»

Bir anlık suskunluk belli ediyor Kejé'nin niyetini.

«Yoktur...» diyor sonunda.

Gelmeseydi keşke; gelmeseydi. Fakat Kejé erkek bir adamın bacısıdır, ailenin namusudur; gözü yaşlıdır, gönlü yaslıdır ama kendisi buradadır; bir kurbandır.

Haydar Bey düşünüyor; kendine avrat olacak bir gelinin aklı boş olmalı değil mi?

«Seni bıraksam Kejé, Seyit Han'a gider misin?»

«Gidemem. Bir kardaşım var, şeref sözü vermiştir. O'nun yüzünü kara çıkaramam.»

Aklından sayısız çözüm olasılıkları geçiyor, Haydar Bey'in. Uzun uzun düşündükten sonra karar kılıyor birinde.

«Yanlış bir iş yapmışım» diyor «çok yanlış... Bu yanlışı ömrümce sürdürmeyeceğim, Kejé. Seni Seyit Han'a gelin götüreceğim.»

Yeni bir güne, iç açıcı bir coşkuyla, yeni bir hevesle kucak açıyor aydınlık; güneş doğuyor mor dağların ardından. Kır çiçekleri kokan, nergis, sümbül kokan, serin, bahar habercisi yeller esiyor. Uzun, çalkantılı bir geceden yorgun, küskün ve yenik çıkıyor Seyit Han.

Artık yapılacak şey yoktur. Atını hazırlamalı... kefenini, sabununu, ufak-tefek eşyalarını sakladığı çıkınını, battaniyesini atının terkisine bağlamalıdır.

Hidayet emmi, üzücü olayların en büyük sorumluluğu kendisindeymişcesine, üzgün, çaresiz; başı önünde, bakamıyor yüzüne Seyid'in...

«Gidiyor musun oğul?» diyor.

«Gün sabah oldu emmi... Kejé gitti, umut bitti» diyor Seyit. «Kejé kimindi, kimin oldu? Artık gitme zamanıdır. Herşeyi unutup gitme zamanıdır. Kara bağrımıza vuracak taşları arama zamanıdır.»

Elini öpüyor Hidayet emminin.

«Yolun açık olsun oğul» diyor.

Hangi yol... nasıl açık... Acıyla gülümsüyor Seyit. Sayısı bilinmez acıların duraklarından birini daha geride bırakarak, atının gemi elinde, yürüyor. Hidayet emmi, kendi payına düşen suskunluğu yoğunlaştırarak ardından gidiyor. Türbe gerilerde, ağaçlar, kamışlar ve anıların hüzün yayan yalnızlığında kalıyor.

Uzun ve sessiz bir yürüyüşten sonra duruyor Seyit Han. Artık ayrılma zamanıdır. Yenice'ye, Türbeye bakıyor... gözlerinde buğulanıyor Kejé... ağıt bulutları akıyor ince ince gönlüne... çisem çisem bir yağmur tadıyla.

Anlıyor Hidayet emmi... sevdayı, ayrılığı anlıyor; bir türlü sindirilemeyen yenikliği... üzüntülere boğuluyor...

«Biz kötü bir oyuna geldik emmi, bizi kötü yaptılar.»

«Yazgıdan başkası olmaz oğul. Yüreğine taş basacaksın çaresiz.»

«Acı dindirecek taş var mı ki?»

«Bulunur oğul.»

«Bulunmaz emmi, bulunmaz. Ciğeri parça parça bir adam yaşar mı, yaşamaz... Eyvallah emmi!..»

«Selametle.»

İşte, atının üstünde gidiyor ayrılık... işte uzaklaşıyor kan ağlayan yaralı yürek... aldatılmış, ıssız kalmış yürek... gidiyor.

Gözleri doluyor Hidayet emminin. Omuzları çökmüş, ufalmış, yenik bir savaşçı gidiyor; ardında bırakarak şehit düşmüş gençliğini...

Hidayet emmi, Seyid'i ilk gördüğü günden bu yana geçen olayları, bir bir, aralarındaki bağlarıyla yeniden düşünüyor. Seyid'in Kejé'ye vurulduğu ilk günler, açıklamaya utandığı o günler... Başı önünde, dalgın yürüyor Türbeye doğru. Bir insan bu denli kahırlara, onulmaz yaralara, hangi güçlerle, nasıl karşı koyabilmiştir tek başına? «tek başına» da duruyor, ve ekliyor vefa örneği Kejé'yi bu direncin mayasına. Oydu Seyid'i yaşatan, güçlü kılan. Kejé ve Seyid'in yüreğinde direncin mayası olan sevgi... Oydu karlı dağları aşırtan...

Duruyor.

Bir şeyler mi oluyor Türbede?! Atlılar... adamlar... silahlılar... nedendir bu telaş, koşuşmalar neden? Çukur mu kazıyorlar bahçede... kavrıyamıyor.

Dönüp bakıyor Seyidin gittiği yana; silinmek üzeredir Seyit, ufukta.

Koşuyor... bağırıyor.

«Seyit!.. Seyit!..»

Yel sesleri dağıtıyor.

«Seyit!..»

Uyarıcı, canalıcı, yoldan çevirici bir çığlık.

«Seyit!..»

Duyuyor Seyit; görüyor telaşla koşan Hidayet emmiyi. Atının başını çeviriyor, koşturuyor...

Haydar bey ve adamlarıdır Türbenin bahçesinde bekleyenler... atlarıdır... silahlarıdır... bilenmiş öfkeleridir, soğuk yüzleridir. Bir de sepet... kamıştan örülü, orta yerinde, güneşte parıldayan büyük sarı göbekli bir papatya iliştirilmiş bir sepet... yüz üstü çevrilmiş, ilk bakışta anlamsız duran ters bir sepet.

Seyit Han yaklaştıkça, öfke yüklü yüzler kararıyor, geriliyor; çoğalıyor tedirginlikleri...

Soluk soluğa geliyor Seyit Han.

Gerilerde kalmıştır Hidayet emmi... yağmurdan kaçar gibidir telaşıyla...

Karşı karşıya duruyorlar Haydar Bey'le Seyit Han. Konuşmasız kalıyorlar bir süre.

Ilk sözü Haydar Bey alıyor.

«Ben de seni bekliyordum» diyor.

Anlıyor tavrından, davranışından kim olduğunu. Lacivert elbisesinden, ipek gömleğinden anlıyor; anlıyor gül kokusundan.

«Senin beklemen hayır değildir Haydar efendi,» diyor.

«Ben efendi değilim, beyim... beyoğluyum... Haydar Bey'im.»

«Ben ne beyim ne beyoğluyum. Lakin Seyit Han'ım.

«Seni bildiğimiz içindir ki, ayağıyla bize gelin gelen kızı kendimize avrat etmemişiz.»

Anlıyor ne demek istendiğini Seyit Han. Ke-

jé gerdeğe girmemiştir, avrat olmamıştır Haydar Bey'e.

Düşünüyor... yine de yakıştıramıyor beyliğe.

«İnsan kendi kurduyla yaşar Haydar efendi...»

Kızıyor... alınıyor...

«Ben beyim» diyor bağırarak...

«Essahtan bey olsaydın, beyoğlu olsaydın, gönlü başkasında bir kıza talip olmazdın; çekilirdin aradan.»

«Çekileceğim» diyor.

Yalnız bir şartla; yarışacaklardır Seyit Han'la. Kim daha yiğittir, kim daha egemendir silahına? Kim daha iyi vurucudur. Yarışacaklar Kejé için. Her kim daha iyi atıcıysa, vurursa attığını Kejé onundur. Sözünü tutacaktır Haydar Bey.

«Her kim daha yiğitse, Kejé onun olacak,» diyor.

Kuşkulanıyor Seyit... ama bir türlü berraklaştıramıyor kuşkusunu.

«Kejé nerede?» diyor yalnız.

«Emin bir yerdedir,» diyor Haydar Bey.

İnce dut dallarında serçeler cıvıldaşıyorlar. Çıplak bir dalın ucunda, tek bir serçe... canlı... sevinç veriyor güneşli güne. Onu gösteriyor Haydar Bey, parmağını uzatarak.

«Dalda bir kuş var Seyit Han... Görür müsün?»

«Görürüm.»

«O kuşu iki gözünün arasından vurur musun?»

«O küçük bir serçedir... Bense Seyit Han'

ım,» diyor ve aklında can buluyor Kejé'nin sözleri. «Sen bir şahansın Seyit Han. Ben küçük bir serçe.» O çıplak ince dalda özgürlüğü üreten o küçük serçe, minik serçe, Kejé midir?

«Sen çok adamın canına kıymışsın» diyor Haydar Bey, «bir serçeye mi acırsın?»

«Bir adam ki benim canıma kastı vardır, bir adam ki benim ekmeğimde gözü vardır, bir adam ki benim namusuma bakar, ben kıyarım onun canına. O ise küçük bir serçedir, kendine kuru bir dal arar.»

Haydar Bey ani bir davranışla silahını doğrultuyor, nişanlıyor, ateşliyor. Ve az önce özgür, tüylerini kabartarak keyifle güneşli bir günü soluyan minik serçe kanlar içinde düşüyor toprağa. Çırpınamıyor bile.

Haydar Bey'e... beylere duyduğu kin besleniyor, büyüyor, ürküntü oluyor yüreğinde.

«Serçeyi gözünden vururum Seyit Han. İğne deliğinden kurşun geçiririm. Çaresiz yarışaşacağız.»

Yarışmak... Kejé için...

«Ne istersin?» diyor Seyit Han, serçenin yasını duyarak.

Uzaktaki kamış sepeti gösteriyor Haydar Bey.

«Orada bir sepet var, Seyit Han; görür müsün?»

Bakıyor...

«Görürüm...»

«Üstünde bir çiçek durur. Onu da görür müsün?»

Çiçek dediği bir papatyadır.

«Görürüm» diyor Seyit Han.

«Sarısından vurur musun? Vurursan Kejé senindir. Vuramazsan benimdir.»

Bir küçük serçe vuruldu az önce... bir küçük papatya kurşunlanacak şimdi. Nedenlerini kavrayamadan bakıyor Seyit.

Atından iniyor... ağır ağır yürüyor... gözünü ayırmadan bakıyor elikolu bağlı papatyaya. Kurşuna dizilecek az sonra, habersiz sarı yüreği parçalanacak... içini basan tedirginliği, sıkıntıyı açıklıyamıyor bir türlü. Büyülenmiş gibidir, aklı bağlanmıştır.

Namlu yatağına mermi sürüyor... omuzluyor tüfeğini... nişanlıyor. Nedenini bilemediği bir tedirginlik soluğunu kesiyor, indiriyor tüfeğini... terlemiştir.

«Ne oldu Seyit Han? Gözün kesmez mi yoksa?»

Tetiği çektirmeyen sezi nedir Seyit Han'a... yüreğini ikircikli duygularla dolduran anlatılmazlık nedendir?

Yeni bir soluk alıyor ve nişanlıyor papatyanın sarısını... bilmiyor papatyanın tam alnının ortasına denk düştüğünü Kejé'nin... bilmiyor gırtlağına kadar toprağa gömülü olduğunu... bilmiyor ağzının bağlılığını, bağıramadığını Kejé'nin. Bilmiyor kahpe oyunu... namlunun kendine yöneldiğini görünce gözlerini yumduğunu, çaresizliğini duyuramadığını bilmiyor Kejé'nin... bilmiyor... bilemiyor... düşünemiyor...

Tetiği ustaca çekiyor... incitmeden... tek

bir ses... ve papatyanın sarısı yüreğinden vuruluyor.

Haydar Bey'in gözleri puslanıyor. Belli etmemeye çalışıyor. Ama biliyor ki Kejé yoktur artık. Ne Seyid'e, ne de kendisine yardır.

«Kejé senindir» diyor «benim atmam lüzumsuz artık.»

Başı önünde, taşınamayacak kadar ağır, anlatılamıyacak kadar karmaşık yüklerle, atına yürüyor.

«Kejé nerede?..» diyor Seyit Han.

«İçerde» diyorlar; Türbeyi gösteriyorlar...

Seyit Türbeye yürüyor, heyecanını gizliyemeden.

Atlılar uzaklaşıyorlar.

Hidayet emmi, sepetin dibine sızan kanı görüyor. Koşuyor kendini aşarak. Kaldırıyor sepeti; parçalanmış alın... boynu kıvrılmış Kejé... cansız, kanlar içinde.

«Seyit!..» diyor «Seyit!..»

Koşuyor Seyit... görüyor... anlıyor.

«Kejé!..»

Kejé duymuyor onu. Görmüyor acısını.

Diz çöken çaresizliktir, ezikliktir, kendine yetmiyendir... Seyit Han'dır.

«Kejé!..»

Atlılar geliyor aklına... hayatını kana bulayan atlılar... Ateş ediyor onlara; bir adam, dalından kopan bir meyve gibi, düşüyor toprağa.

Seyit yenikliğin, ezikliğin egemen eğilimine karşı duramıyor artık.

Bütün gece ölüsünün başında bekledi; kıpırtısız, suskun ve gözleri kurak. Solgun, bal sarısı yüzünden bir an bile ayırmadan gözlerini. Bu kadar uzun bir zaman hiç yan-yana olamadılar çünkü...

Kejé'yi tanıdığı o ilk bağ bozumu günlerinden bu yana, yeniden düşündü herşeyi. Üzüm topluyorlardı; onaltısında ya var, ya yoktu Kejé. Türkü söylüyordu köyün genç kızlarıyla. Utangaç, sıcak gülüşü, o yürek sarsan ürkek bakışı, canlılığını uzun yıllar korudu Seyid'in belleğinde. O hep utangaç, ürkek ve onaltısının tazeliğiyle durdu yüreğinin köşelerinde; unutulmazlık kazandı. Seyit, Kejé'nin sevdiği ilk adamdı yeryüzünde... gönül verdiği, yandığı.

Şimdi mumlar arasında kanlı beyaz gelinliği, delinmiş alın ile yatıyor. Bir ikinci adamı yaşatmayan, kimseye sığınma hakkı tanımayan yüreği durmuş... bedeni soğuk... soluk.

Gün doğarken kazıldı mezarı Kejé'nin; incitmeden toprağa indirdiler onu, gelinliğiyle... Kır çiçekleri, papatyalar, nergislerle örttüler üstünü... yalnızca solgun, doyumsuz yüzünü bıraktılar açıkta.

Başucuna bir tahta diktiler; duvağını, gelin tellerini bağladılar ona. Toprağın geliniydi artık Kejé... çiçeklere, otlara, çayırlara ve bal arılarına can verecekti bundan böyle.

Direnci kalmamıştı Seyid'in. Ne yapması, nasıl davranması gerektiğini bilemiyordu. Papatyalar dikiyordu taze mezar toprağına. Kendi eliyle mi öldürmüştü sevdiğini? Aslında kendi ken-

dini öldürmenin bir başka biçimi değil miydi bu? Yıllarca kendini yaşatan, can veren yüreği aptallığıyla susturmak değil miydi?

Papatyalar dikiyordu taze mezar toprağına... Mürşit ne zaman geldi, duymadı bile. Konuşulanları da anlamıyordu. Kafasında biçimlenen, beraklaşan Haydar Bey'in yüzüydü yalnız... daldan düşen minik serçeydi... sallanan sepettti... ona gitmeliydi; Haydar Bey'e.

Nasıl kalktı... nasıl yürüdü... bilmiyor.

«Dur» diyor Mürşit «dur, yoksa vururum!»

Bir silah sesi... tok ve anlamsız... bedeninde bir sıcaklık vardır şimdi... sırtında bir ağırlık... ve toprağa daha güçlü basıyor... yapacak işleri, alınacak öçleri vardır...

«Kejé» diyor içinden «bağışla beni Kejé» diyor.

Ve yürüyor... Kendini bekleyen kana, ateşe, ölüme...

Bekliyorlar... damlarda, duvar diplerinde, ağaç duldalarında bekliyorlar... Minarelerde, pusularda... tetiklerde parmaklar bekliyor... namlu yataklarında mermiler bekliyor; parça parça etmek için Seyid'in Kejé dolu yüreğini.

Haydar Bey bekliyor... Kejé'nin yaşadığı, yaşatıldığı, yaşatılacağı yürekler... sulak, verimli, her baharda binlerce Kejé çimleyecek, binlerce Kejé açacak yürekler yokedilmelidir... Seyit yokedilmelidir.

Seyit ölse de, sevda yüklü yüreği delik-deşik edilse de ovada onun adı, Kejé'yle birlikte dil-

den dile, gönülden gönüle akmayacak mı? Sabah yelleri, sazın telleri vurmayacak mı onların adını, Seyit diye, Kejé diye duyurmayacak mı onların iç burkan öyküsünü.

Yenildiğini anlıyor Haydar Bey... Kaybettiğini... Kaybedeceğini de... Sevda türküleri içinde yerini görüyor... Kejé ile Seyid'in arasına giren kara çalıdır o... masallarda anlatılan kırmızı gülle beyaz gül arasına giren pis, uğursuz kara çalı...

Ovanın gençleri Kejé'yle Seyid'in sevdasına yanarken, ılık gözyaşları dökerken kızmayacaklar mı Haydar Bey'e? Kara yürekli, uğursuz adı için kabarmıyacak mı öfkeleri?

Sessizliğin yumuşak karnını silah sesleri yırtıyor.

«Seyit Han burada!.. Seyit Han burada!..»

Çeşitli yerlerde pusuya yatmış adamlar, sakınarak koşuyorlar silah seslerinin geldiği yana...

Şaşkınlık ve inanmazlık içindedir Seyit Han'ı ilk gören adam.

«Vurdum» diyor; diyor ama kendisi de inanmıyor vurduğuna.

Pusuda dalgın ve korku ile beklerken, çıplak, kuru teveklerin arasından Seyit Han'ın çıktığını görüyor ansızın. Soluğunu tutup bekliyor yaklaşmasını... O yaklaştıkça korkusu çoğalıyor, bir türlü basamıyor tetiğe. Elleri titriyor. Soluğu ciğerlerine sığmıyor. Karşıdan gözü kesmiyor vurmaya; vuramayacağına iyice aklı kesince, önünden geçmesini, sırtını dönmesini kolluyor. Ağır adımlarla, bastığı yeri sarsarak, az ötesin-

den geçiyor Seyit Han... Dönüyor sırtını, yöneliyor köye... İşte o zaman, soluğunu tutuyor, cesaretini topluyor ve arka arkaya basıyor tetiğe. Hayret!.. Seyit dönüp bakmıyor bile, birşey olmamış gibi yürüyor, kayboluyor duvarın ardında.

Dinleyenler şaşkınlık içindedirler... Inanamıyorlar adamın anlattıklarına.

«Böğrüne böğrüne sıktım kurşunu» diyor «aldırmadı bile herif, gitti.»

«Ulan salak, böğrüne kurşun yiyen adam yürür mü?»

Aklı almıyor kimsenin... fakat korkunun dar bir gömlek gibi bedenlerini sardığını duyuyorlar...

Bir haykırış büsbütün dağıtıyor kafalarını.

«Seyit Han burda!.. Seyit Han burda!..»

Şaşırıyorlar... Çünkü ayrı ayrı yerlerden geliyor sesler... Aynı anda bir adam kaç yerde olabilir? Hangisine inanmalı?

Seyit Han nerede?

Kurşun yağmuru altında yürüyor Seyit Han.. Kan ve çamur engel değildir önünde... bedeni, inancın ve inadın çelik zırhıyla sarılı... Her adımda hayattan uzaklaştığını, yeni bir hayata vardığını seziyor; gücünün tükenirken getirdiği nergis kokuları, ona can veren, direncini tazeleyen Kejé'yi yaratıyor yeniden; ürkek, utangaç gülümsüyor Kejé... nergis kokuyor...

Kan... namlular zamansız, hakedilmemiş zorunlu ölümleri getiriyor... kan kokuyor. Seyit Han varacağı noktayı biliyor... delik-deşik bede-

nini, sıcak yaralarını papatya kokularıyla sarıyor Kejé, yumuşak elleriyle kan kokuyor. Ve önüne çıkanları çiğneyerek, delik deşik ederek geçiyor... bağ bozumunun soluk güz ayları, kızarmış üzüm tevekleri ve kazanlarda pekmez kaynatılıyor... Genç kızların yüzleri puslanıyor, birbirine karışıyor kim koparıyor gelinali çiçeklerini. Ve sıcak, duman tüten namlular... kan ve barut gül kokuyor... Bacakları taşıyamıyor, yıkılıyor tel örgülerin üzerine... kalkıyor...

Kan kokuyor, güvercinler midir sümbül ve barut kokularını soluyan?

Karşısında namlusu ateş kusan adamı tanıyor; adam gül kokuyor... ipek gömleği gül kokuyor... ve Kejé gülümsüyor, başı dönüyor Seyit Han'ın. Yer sarsılıyor... toprak kayıyor ayakları altından... kan ve gül kokuyor adam... sendeleyerek kaçıyor, kanlıdır elleri...

Bir mezarlıktadır Seyit... gül kokan adam bağırıyor... bir çukura gömülmüş, çırpınıyor, bağırıyor... minik serçe kanlar içinde toprağa düşüyor... papatya yüreğinden vuruluyor...

Bir silah patlıyor... gül kokan adamın boynu kıvrılıyor... minik serçe düşüyor... Gül, nergis ve kan kokuyor... Kuru dikenler yalnız kalıyorlar...

Gövdesi ne kadar ağır geliyor kendine? Suları zorlukla geçiyor Seyit Han... Kanı ığıl ığıl akıyor, bahar kokuyor, Kejé'nin yumuşak elleri sarıyor onu... Şafağa yaklaşıyor... gidecek az sonra, gün ağarmadan çıkacak uzun bir yolculuğa... Atı bekliyor onu, Kejé üzgün bakıyor...

«Kejé» diyor Seyit «Mürşit kardaşından istemişim seni, lakin vermemiş.»

«Sen bir şahansın Seyit Han. Ben bir küçük serçe,» diyor Kejé «Al kanadın altına götür beni.»

«Benim kanadım kırıktır. Arkadaş bacısını kaçıramam. Mürşit seni dul bırakmamdan korkar. Düşmanımın çokluğundan çekinir. Kejé... beklersen beni giderim.»

«Nereye gidersin? Yırtıcı kuşun ömrü az olur Seyidim. Seni vururlar. Benim elim boş kalır.»

«Olmaz... Mürşit doğru der... Gül dalına bülbül konar, bilir. Gitmem lazım, bilir. Düşmanım çoktur, bilir. Sağ kalırsam dönerim Kejé. Hapislere düşersem bekler misin? Uzaklarda kalsam yolumu gözler misin?»

«Ben ince bir dalım Seyidim. Kurumazsam beklerim. Üstümde toprak çiçek açsa gene beklerim. Üstümde bir karış ot bitse gene beklerim.»

«Ben gidiyorum Kejé. Al, bu kurşun sende kalsın. Seni sana emanet ediyorum.»

Ve şafağa yaklaşıyor Seyit... ayrılığın o uzun şafağına... yolundaki nergisleri topluyor...

Başı elleri arasında, yoğun acılara tutsak, yoğun acıların tanığı Hidayet emmi kıpırtısız yol gözlüyor. İki büklüm, kanlar içinde görünce Seyid'i, doğruluyor... elinde sümbül ve nergis çiçekleri, kanlara bulanmış. Yeni bir şafağın yolcusu Seyit, Kejé'nin mezarına yürüyor. O yenil-

mez inadın verdiği direnci biliyor Hidayet emmi... son çabası, küçük, ince derede boğuluyor; karlı dağları, ovaları aşan, kanlı savaşlardan geçen Seyit, o diz boyu dereyi geçemiyor, yıkılıyor; ulaşamıyor Kejé'nin şafak bekçisi toprağına... Sular alıp götürüyor nergisleri, sümbülleri, avucu boş kalıyor Seyid'in...

Turnalar yeni bir şafağa uçuyorlar mavi gökyüzünde, yeni ve mutlu şafaklara...

Nergisler ve sümbüller büyük ırmaklara, ırmaklar denizlere ulaşacaklar...

Ve turnalar... Gök ne denli mavidir bugün...

Yılmaz Güney

SENARYO

ÇÖL **(Gün)**

Seyyit uzakta at üstünde ilerler.
Jenerik bu görüntü üstüne düşer.

'YILMAZ GÜNEY'
'SEYYIT HAN'
Toprağın Gelini
'NEBAHAT ÇEHRE'
HAYATI HAMZAOĞLU
DANYAL TOPATAN
SAMI TUNÇ
ve
NIHAT ZIYALAN
Diğer rollerde
Hüseyin Zan
Çetin Başaran
Enver Dönmez
Ihsan Gedik
Selahattin Geçgel
Ahmet Koç
Yusuf Çağatay
Necla Aksoy
Osman Öğretmen
Ali Sadun
Hasan Kapılı
Seyfi Sudun

Reji Ast.	Arif Erkuş
Operatör Ast.	Ender Turgut
Set Amiri	Selahattin Geçgel
Set Teknisyenleri	İhsan Gedik
	İbrahim Uğurlu
	Hacı Su
Fotoğraflar	Necdet Taşçıoğlu
Işıklar	Ender Işık

Erman Film Stüdyosunda seslendirilmiştir.

Seslendiren	Yorgo Iliadis
Laboratuar Şefi	Hilmi Başaran
Laboratuar	Hayati Akbulut - Erdoğan Dolapçı, Hasan Ördek, Oktay Körmükçü, Fehmi Günay
Montaj Senkron	Ali Rıza Yılmaz
Negatif Montaj	Sezai Elmaskaya, Tahsin Demirant
Saz ve Türküler	Ali Ekber Çiçek
	Bin Ali Selman
	Haceli Geçkiner
	Can Etili
	Mustafa Ayhanlı
Hazırlayıcı Prodüktör	Abdurrahman Keskiner
Yürütücü Prodüktör	Çetin Dağdelen
	Ast. Yusuf Çağatay
Müzik Direktörü	Nedim Otyam
İkinci Rejisör	T. Fikret Uçak
Fotoğraf Direktörü	Gani Turanlı
Rejisör ve Senaryo	Yılmaz Güney

2. DERE BOYU **Dış - (Gün)**

Seyyit at üstünde ilerler.

3. KÖY MEYDANI - KAHVE ÖNÜ (Gün)

Seyyit kahve önünde durur, atından iner. Öbür kahveden biri onu seyreder. Sandalyesini devirerek gelir ve seyretmeğe devam eder. Seyyit yem alır, atına verir.

4. KAHVE **Iç (Gün)**

Kahveci zar atanları seyretmektedir. Üç adam bir masada kumar oynar. Dördüncü onları seyreder, masadan para alıp tezgâha gider, şarap içer ve parayı vermez. Masadan para almayı, kahvecinin gözü önünde bir kaç kere tekrarlar. Oyunculardan parası alınan durumu farkeder:

1 CI OYUNCU — Mevlut mu okutuyorsun be, atsana zarını.

Adam kaybeder kalkar, tezgâha gider, şarabını alır ve uzaklaşır.

1 CI OYUNCU — Canım sıkılıyor.

2 CI OYUNCU — Bilek güreştirelim.

1 CI OYUNCU — Neyine?

2 CI OYUNCU — Yenilen, kapıdan giren ilk herifi dövsün.

1 CI OYUNCU — Oldu.

KAHVECI — Gözünüzü seveyim yapmayın. Siz geldiniz geleli dükkanımın kısmeti kesildi. Dövülmedik adam bırakmadınız.

3 cü oyuncu pabucunu kahveciye fırlatır. 1 ve 2 bilek güreştirirler. 2 yenilir.

Merdivenlerden Seyyit iner. Herkes ona bakmaktadır. Seyyit tezgaha gider.

1 CI OYUNCU — Hadi gene kısmetlisin. Şansına kürdan düştü. Tok olsan dişini karıştırırdın. Istersen beş kağıt ver, ben döveyim.

2 ci oyuncu kalkar Seyyit'in yanına tezgâha gider. Seyyit'in kendine koydurduğu şarabı alır içer, ikinciyi de böyle içer. Seyyit şişeyi onun önüne iter, kendine yeni bir şişeden doldurur. 2 onu da alır.

SEYYIT — Niyetin şarap içmek mi yoksa tatsızlık çıkarmak mı?

2 CI OYUNCU — Kusura kalma arkadaş. Çok

mazlum bir adama benziyorsun ama, seni dövmek zorundayım.
SEYYIT — Canın sağ olsun. Döv.
Adam Seyyit'e iki yumruk atar.
SEYYIT — Tamam mı?
Kavga başlar. Başında seyirci kalan diğerlerinin katılmasıyla büyür.
Seyyit hepsini haklar. Parası çalınan ve kaybeden adam da Seyyit'ten yanadır. Seyyit sonunda tezgaha gider, parasını verir şarabını içer.

5. TARLALAR (Dış-Gün)

Dört toprak işçisi soldan sağa ilerlerler. Sağdan at üstünde Seyyit gelmektedir.
SEYYİT — Selam-ün-aleyküm.
IŞÇİLER — Aleyküm selam.
Seyyit geçer. Öbürleri aralarında konuşurlar.

1 CI OYUNCU — Ahmet Can bu Seyyit Han mıydı?

2 CI OYUNCU — Seyyit Han öleli yıllar oluyor kurban, benzettin.

İşçiler yollarına devam ederler.

5A. BAŞKA BIR DÜZLÜK (Dış-Gün)

Bir çoban kaval çalar. Koyunlar otlar. Arkadan Seyyit geçer.

Not: 5 ve 5A'nın üstünde şu türkü duyulur:

Küçükten görmedim ana kucağı
Koç yiğitler yeri midir, yar-ey
damlar bucağı?
Bir yiğit mahpus olmağıylan söner mi
ocağı?

1'ci Kısmın Sonu

2'nci Kısım

6. TÜRBE (Dış-Gün)

Hidayet tulumbadan su çeker. Bir at sesi duyar irkilir. Atlı ilerler, Hidayet bakar, tanır:

HİDAYET — Seyyit! Seyyit!

Koşar ve ikisi kucaklaşırlar.

HİDAYET — Senin için öldü dediler, vuruldu dediler, ama ben inanmadım, Seyyit ölmez dedim.

Seyyit Hidayet'e getirdiği hediye tespihi verir. Davul sesleri duyulmaktadır.

SEYYİT — Düğün mü var Yenice'de?

HİDAYET — Mmm...

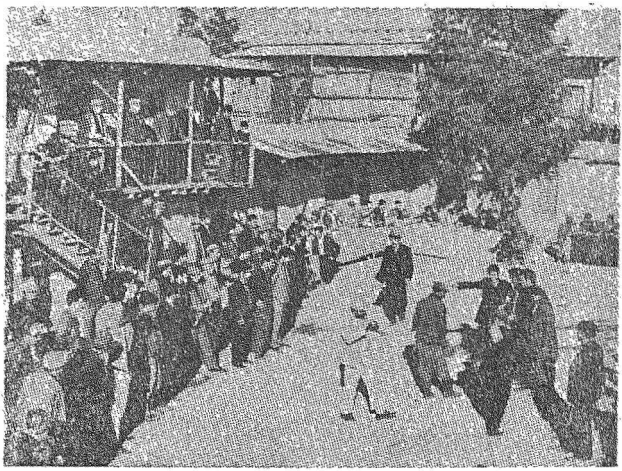
SEYYİT — Kimin?

HİDAYET — Haydar Bey'in.

Bu sahne üstüne uzaktan işitilen davul zurna sesleri düşer.

7. KÖY MEYDANI (Düğün) (Dış-Gün)

Meydanda halay çekilmektedir. Bir atlı girer.

8. HAYDAR'IN AVLUSU (Dış-Gün)

Düğün eğlenceleri ve oyunlar burada da devam etmektedir. Sofra kurulmuş, Haydar ve misafir-

leri yer içerler. Atlı gelir, birine birşeyler söyler, o da gider Haydar'ın kulağına fısıldar. Haydar ve iki adamı kalkarlar.

HABERCİ — Beni Belveren'den Kasap Emin gönderdi. Bu sabah Seyyit Han'ı görmüşler. Hemen git Haydar Bey'e durumu anlat dedi.

HAYDAR — Sağ ol hemşerim. Ali, arkadaş ağırlansın.

ALİ — Ölmemiş demek. Bir aksilik çıkarır mı?

HAYDAR — Belli olmaz. Sen Mürşid'e git, Seyyit dönmüş de. Çelemli'nin arkasında bekliyorum.

Haydar sofraya geri döner, halay devam eder.

9. TÜRBE (Dış-Gün)

Seyyit ve Hidayet konuşurlar.

HİDAYET — Çok beklediler seni oğul, çok beklediler. Lâkin, ne zaman dediler ki Seyyit Han'ı vurmuşlar, Seyyit Han ölmüş, o zaman Kejé kendini kuyuya attı. Zor kurtardılar. Üç koca yıl deli koyunlar gibi dolandı Kejé. Yüreğine kara taşları bastı. Sonra da rahmetli babasının ısrarına dayanamadı Mürşid, kızı Haydar Bey'e verdiler. Senin yapacağın bir iş var oğul tek yol geldiğin gibi sessiz sedasız gitmek.

SEYYİT — Ben sevdiğini bırakıp gidecek adam mıyım Hidayet Emmi? Ben kadere razı olacak adam mıyım?

HİDAYET — Değilsin Seyyid'im. Değilsin oğul.

Lakin pişmiş aşa su katmak olmaz. Mürşid'in ağzından lâf çıkmış bir kere.

SEYYİT — Yüz defa çıksın, bin defa çıksın. Mürşid önce bana söz verdi. Bacım Kejé'yi sana veririm, yalnız başındaki belâları defet dedi. Geride gözü yaşlı bir gelin bırakmamak için yedi yıl kurşun salladım Emmi. Yedi yıl bu bağrıma taşlar bastım Kejé için. Hapishanede yatmaktan yanlarım çürüdü. Şimdi hür'üm. Bütün düşmanlarımın başında bir mezar taşı dikildi. Olmazsa Kejé'yi kaçırırım, emmi.

HİDAYET — Olmaz bir iştir, oğul.

SEYYİT — Kejé isterse olmaz bir iş yoktur, emmi.

10.MÜRŞİD'IN EVININ ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Düğün hazırlığı. Kadınlar ekmek yapmaktadırlar. Mürşid atlıyı duyar. Kejé merdiven başına çıkar. Mürşid atlı'nın yanına varır, birşey konuşurlar, atlı gider. Mürşid, Kejé'nin bakışları altında avluya geri gelir.

MÜRŞİD — Çabuk atları hazırla.

11. TÜRBE **(Dış-Gün)**

Hidayet, Seyyit'in atından dengini indirir, açar ve Seyyit'in yanına gider.

Seyyit kamış yontmaktadır.

HİDAYET — Kusura bakma oğul. Ben bunlara akıl erdiremedim, bunların mânâsı nedir acep?

SEYYİT — Bu benim kefenimdir, emmi. Bizim gibi adamın nerede öleceği belli olmaz.

HİDAYET — Mmm, ya bu para?

SEYYİT — Gurbette ölürsek bizi soğuk suyla yunasınlar diyedir.

HİDAYET — Bu da ilâç mıdır?

SEYYİT — İlaçtır.

HİDAYET — Baş ağrısına iyi gelir mi?

SEYYİT — Bütün ağrılara iyi gelir, Emmi.

Hidayet kutuyu açar, içinden kurşunlar dökülür.

2'ci Kısmın Sonu

12. TÜRBE (Dış-Gün)

Üç atlı türbeye gelir. Hidayet Seyyit'i çağırmaya gider.

HİDAYET — Seyyit, Mürşid geliyor oğul, Mürşid geliyor.

MÜRŞİD — Selâm-ün aleyküm.

HİDAYET — Aleyküm selâm.

MÜRŞİD — Hoş gelmişsin, Seyyit Han. Biliyorum bana güceniksin. Hidayet Emmi halimizi görmüştür. Biz seni öldü bilerekten dönülmesi mümkünsüz bir söz vermişiz. Bacı sahibi olmak zor bir iştir. Ben bacım Kejé'yi Haydar Bey'e gelin vermişim. Düğünü var bugün. Yenice'de. Sen benim kardeşimsin Seyyit, yanlış bir iş yapma. Beni dosta düşmana rezil etme.

SEYYİT — Vakt-i zamanında bana dediklerin hatırında mıdır, Mürşid?

MÜRŞİD — Hatırımdadır.

SEYYİT — Öylece bacın Kejé benim sözümdür. Ben de dönmüşüm.

MÜRŞİD — Dönmüşsün, lâkin geç kalmışsın.

SEYYİT — Ben dönmüşüm, Mürşid. Canımı ortaya koymuşum. Bütün müşküllerimi yenmişim. Ucunda kan da olsa bacın Kejé benimdir.

MÜRŞİD — Kejé sana avrat olmaz. Bunu aklından çıkar.

SEYYIT — Kaçırırım.

MÜRŞID — Ben ölmeden bir şey yapamazsın. Kejé'nin de rızası yoktur kaçmaya. Istersen konuş.

SEYYIT — Konuşacağım.

MÜRŞID — Bu gece sabaha karşı.

Mürşid ve diğerleri giderler.

13. MÜRŞID'IN AVLUSU (Dış-Gün)

Mürşid Seyyid'in yanından döner.

Bacısına seslenir.

MÜRŞID — Kejé gel bacım, seninlen biraz konuşalım.

Kejé'yle Mürşid samanlığa girerler.

14. SAMANLIK (Iç-Gün)

Mürşid ve Kejé içeri girerler.

MÜRŞID — Bacım Kejé, bu senin kardaşın Mürşid çok müşkül bir durumdadır.

KEJÉ — Hayırdır.

MÜRŞID — Hayır değildir. Seyyit Han dönmüş Kejé.

KEJÉ — Dönmüş, nerede?

MÜRŞID — Hidayet Emmi'nin yanında.

KEJÉ — (Hıçkırır)

Kejé kapıya doğru koşar, Mürşid Kejé'ye engel olur.

MÜRŞID — Kejé, bacım. Sen ayağı bağlı bir kızsın. Haydar Bey'in nişanlısısın.

KEJÉ — Değilim. Ben hiç bir şey değilim.

MÜRŞID — Sus! Rezil oluruz. Kimselerin yüzüne bakamayız.

KEJÉ — Seyyit ölmemiş kardaş, sağ. Allah vekil beni almaya gelmiştir.

MÜRŞID — Öyle, seni almaya gelmiş.

KEJÉ — Giderim. Ardından dünyanın öte ucuna giderim. Bir şey istemiyorum sizden. Böyle bir başıma.

MÜRŞID — Geç kaldık, Kejé. Yenice'de davullar senin için çalıyor. Düğün senin. Yanlış bir iş yaptık bilirim ama, bilmeyerek yaptık. Yoksa ben ister miyim böyle bir şey olmasını. Seyyit'i ne kadar severim.

KEJÉ — Sen bacın Kejé'yi sevmez misin? Boynu bükük kalsın ister misin? Bayramlarda koyunlara acırdın, kesiyorlar diye. Bacını kurban etmeye acımaz mısın?

15. MÜRŞID'IN AVLUSU (Dış-Gün)

Davul zurnalı bir heyet yaklaşır.

16. SAMANLIK (İç-Gün)

Mürşid'le Kejé yere çömelmiş dururlar.

MÜRŞID — Bir olmaz içine girmişim, Kejé. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık. Ben rezil olmuşum. Sen bir akıl ver bari.

KEJÉ — Bende akıl mı kalmıştır? Kardaş, kurbanın olayım. Bırak ben gideyim. Yolumda durma.

MÜRŞİD — Git, bacım. Tutmam seni. Kendi canıma kıyarım. Başka çarem yoktur.

Mürşid'in yanına varmış olan Kejé dehşetle geriler.

MÜRŞİD — Bunca yıllık aile şerefimiz senin elindedir Kejé. Var bildiğin gibi yap. Bu gece Seyyit Han gelecek sana konuşmaya.

17. MÜRŞİD'İN AVLUSU (Dış-Gün)

Mürşid'in adamı gelenleri görür. Samanlığın kapısına gider, vurur.

18. SAMANLIK (İç-Gün)

Kejé ve Mürşid sessiz, çömelmiş dururlar. Kapı vurulunca, Mürşid kalkar çıkar, Kejé öylece kalır.

19. KÖY KAHVESI (Dış-Gün)

Bir grup köylü ve başta kumar oynarken gördüğümüz adamlar kahvede oturmuş konuşmaktadırlar.

YAŞLI KÖYLÜ — Oğul, bir yanlışız olmasın. Siz ölmüş bir adamı tarif edersiz.

1 CI ADAM — Nasıl ölmüş?

YAŞLI — O dediğiniz çok babayiğit bir adamdır. O dediğiniz Seyyit Han'dır.

1 CI ADAM — Seyyit Han?

2 CI KÖYLÜ — Seyyit Han ya. Hey gidi dünya hey! Kimin aklına gelir, Seyyit ölür, sevdiği ellere kalır.

3 CÜ KÖYLÜ — Vakit geldi. Gidelim mi Keko?

— Gider kurban.

— Haydi rastgele.

Avcılar kalkarlar, ayrılırlar.

— Eyvallah.

1 CI ADAM — Kimdi bu Seyyit Han dediğinizin sevdiği.

Y. KÖYLÜ — Kejé. Duyuyor musunuz bu davul seslerini. Işte o köyde, Yenice'de, Kejé'yle Haydar Bey'in düğünü oluyor.

20. DERE BOYU (Dış-Gün)

Kahveden kalkan üç avcı yürürler.

1 AVCI — Seyyit Han sağ olsaydı, Kejé Hayder Bey'e gelin olur muydu?

2 AVCI — Imkânsız, kurban, imkânsız. Keko iyi tanır Seyyit Han'ı.

KEKO — Tanımam mı ki.

Köylüler yürürler. Bu yürüyüş üstüne Kekonun sesi düşer. (Eko'lu)

SES — Seyyit Kan ilk geldiğinde ben bağ bekçisiydim Malatya'da, fidan gibi bir babayiğitti. Gözüne bakamazdı adam, korkardı. Mürşid Bey'in arkadaşı olurmuş askerden. Çok sevişirlermiş. Yiğid adamın düşmanı çok olur kurban. Seyyid'in de düşmanı çokmuş. Lâkin hiç aldırmazdı. Ne zaman ki Kejé'yi gördü, Kejé ona baktı, ciğerinden vurulmuşa döndü, Seyyit Han. Kejé'nin de yüreği yanmış kavrulmuş. Günler geçmiş, aylar geçmiş, dayanamamış Seyyit, Mürşid'e kardaş, demiş. 'Ben kardaş bacısına yan gözle bakacak adam değilim. Lâkin bana bir hâl oldu, içime bir ateş düştü' demiş. 'Allahın emri peygamber'in kavliyle, senin de iznin varsa Kejé'yi...» demiş. Mürşid Bey bilirmiş ki Seyyit Han düşman sahibi bir adamdır. 'Kardaş, demiş, benim bacım daha çocuktur, bir kardaşın tek bacısıdır. Seni çok severim. Lâkin ardında kurşun gezen adama ben bacımı veremem.' Veremem demiş ya, içine de bir kurt düşmüş; bacısının da Seyyit Han'a yandığını bildiğinden demiş ki, Ben sana bacımı veririm, lâkin senin düşmanın çoktur, yarın seni vururlar, bacım dul kalır,' demiş. 'Düşmanlarından kurtul gel, sözüm söz bacım senindir.' demiş. Bunun üstüne Seyyit Han bir sabah şafakla gitti. Gitti o gidiş. Sonra hapse düş-

tüğünü duyduk. Bir gün de haber geldi ki vurmuşlar Seyyid Han'ı. Seyyit ölmüş.

21. MÜRŞİD'İN AVLUSU (Dış-Gece)

Kejé'yle Mürşid geçer samanlığa girerler.

22. SAMANLIK (İç-Gece)

Mürşid'le Kejé girerler. Seyyit kalkar, Kejé ona doğru ilerler, başını önüne eğer.

SEYYİT HAN — Ben seni almaya gelmişim Kejé lakin duydum ki Haydar Bey'e gelin vermişler seni. Doğru mu demişler?

KEJÉ — Doğru demişler.

Seyyit yaklaşır.

SEYYİT HAN — Kavlimiz böyle miydi Kejé? Üstümüzde bir karış ot bitse de bekleyecektik.

Susuyor Kejé.

SEYYİT HAN — Boynu bükük, gözün yaşlı durursun Kejé, bu işte senin rızan var mıdır?

Seyyit Mürşid'e bakar. Mürşid de ona bakar.

SEYYİT HAN — Doğruyu demelisin Kejé. Ben bütün acılara senin için katlanmışım. Koca dağları senin için aşmışım. Yenmiyecek sözleri senin için yemişim. Bana doğruyu demelisin.

KEJÉ — Ne deyim Seyyit Han? Ne deyim? Ağzım var dilim yok benim. Ben bir kardaş'ın tek bacısıyım. Ailemin namusuyum. Var git kendine bir başkasını bul. Allah kılıcını kes-

kin yolunu açık eylesin. Var git. Bizim vaktimiz geçmiş, dalımız kurumuştur. Ne deyim?

SEYYİT HAN — Bu laflar senin ağzının lafları mı Kejé?

KEJÉ — Benimdir.

SEYYİT HAN — Yüreğin de aynı mıdır?

KEJÉ — Aynıdır.

SEYYİT HAN — Ben çok acı görmüşüm Kejé, çok. Lakin en dayanılmazı bu oldu. Belimi büktün, ocağımı söndürdün. Gidiyorum Kejé. Tanrı seni mesut eylesin. Acını göstermesin bana.

Seyyit Han gider. Kejé boynundaki kurşunu eller.

MÜRŞİD — Beni affet bacım.

Kejé koşar.

KEJÉ — Seyyit, Seyyit...

Mürşid engeller onu.

MÜRŞİD — Kejé, bacım, bir iş yaptın sonuna kadar götür.

Kejé boynundaki kurşunu koparır ve duvara dönerek hıçkırmaya başlar.

3'cü Kısmın Sonu

4'cü Kısım

---

23. MÜRŞİD'İN EVİNİN DIŞI (Dış-Gün)

Seyyit atının üstünde uzaklaşır.

24. YOLLAR **(Gün)**

Seyyit uzaklaşır.

25. TÜRBE **(İç-Gün)**

Hidayet sabah namazına durmuştur. At kişnemesi, ayaksesleri duyulur dışardan.

26. TÜRBE **(Dış-Gün)**

Hidayet dışarı çıkar, Seyyit'i arar.

HİDAYET — Seyyit...

Türbe'nin arkasına dolanır. Seyyit duvar dibinde oturmaktadır. Hidayet, Seyyit'in yanına çömelir.

HİDAYET — Hayırdır inşallah oğul.

SEYYİT HAN — Dünya bir başka olmuş emmi sözüne güvenilir kimse kalmamış.

HİDAYET — Kejé ne dedi?

SEYYİT HAN — «Bizim vaktimiz geçmiş, dalımız kurumuş Seyyit Han» dedi. Doğru mu dedi, yanlış mı dedi bilemem.

HİDAYET — Kısmet.

SEYYİT HAN — Bu kısmet değil emmi, bu kahpe bir oyundur. Keşke gelmeseydim. Gelmeseydim de, oralarda ölseydim.

HİDAYET — Yiğit adam hemencecik ölüme sığınır mı oğul?

SEYYİT HAN — Ne yapsam emmi? Ben yedi seneye Kejé'yi düşleyerek dayandım emmi. Gün olur biz de eller gibi yuva sahibi oluruz dedik.

Seyyit kalkar.

SEYYİT HAN — Gitmem lazım emmi. Başımı alıp gitmem lazım. Yoksa buralarda rezil olurum. Kaçırırım Kejé'yi, eşkiya olurum.

HİDAYET — Zorbalık sana yaraşmaz, doğru. Allahtan ümit kesilmez.

27. KÖY MEYDANI DÜĞÜN EĞLENCELERİ (Dış-Gün)

Traktörün çektiği römork köylüleri getirir. Römork boşalır. İçinde kalanları tanırız. Dört kumarbazdır.

28. HAYDAR BEY'IN AVLUSU (Dış-Gün)

Dört kumarbaz Haydar Bey'le konuşur.

BİRİNCİ ADAM — Biz dört arkadaş senin himayene girmek istiyoruz. Haydar Bey. Sen bizi tutarsan yediğimiz ekmeğin hakkını çok iyi öderiz.

HAYDAR — Neden başka beye gitmediniz de bana geldiniz?
BİRİNCİ ADAM — Hasmımız aynı.
HAYDAR — Hasmımız?
BİRİNCİ ADAM — Seyyit Han.

29. TÜRBE YAKINI **(Dış-Gün)**

Hidayet ilerler. Seyyit yalnız başına uzakları seyretmektedir.

30. MÜRŞİD'IN AVLUSU **(Dış-Gün)**

Düğün heyeti gelini almaya gelmiştir. Mürşid oyunu seyreder. Kejé gelinliğiyle merdivenlerden iner.
Gerilen bir örtünün ardında Kejé ata biner ve heyet evden ayrılır. Mürşid arkasından gidişlerini seyreder.

31. DERE BOYU **(Dış-Gün)**

Seyyit düğün heyetinin yaklaşmasını seyreder. Kuşlara, kurbağlara, çiçeklere bakar. Heyet türbenin önünden geçer.

32. KÖYÜN GİRİŞİ **(Dış-Gün)**

Ahali gelini beklemektedir.

33. KÖY MEZARLIĞINDAN GEÇEN YOL **(Dış-Gün)**

Kejé başını çevirir, mezarlıktan yana bakar. Kejé'nin gözünden mezarlık...

34. KÖY GİRİŞİ **(Dış-Gün)**

Köy girişinde ahali bekler. Heyet sonunda köye varır.

35. HAYDAR BEY'IN AVLUSUNUN DIŞI

Bey heyetin gelişini seyreder ve içeri girer.

4'cü Kısmın Sonu

5'ci Kısım

36. KÖY GİRİŞİ **(Dış-Gün)**

Düğün heyeti köyde ilerler.

37. TÜRBE YAKINI. DERE BOYU **(Dış-Gün)**

Seyyit oturan Hidayet'e doğru ilerler, geçer gider.

38. HAYDAR BEY'IN EVİNİN ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Düğün heyeti eve doğru ilerler, silahlar atılır.

39. HAYDAR BEY'IN AVLUSU **(Dış-Gün)**

Düğün heyeti avluda ilerler.

40. TÜRBE DIŞI **(Dış-Gün)**

Seyyit kamış yontar uzaklaşır. Hidayet onu seyreder. Seyyit kaval yapmaktadır.

41. TÜRBE CIVARI **(Dış-Gün)**

Uzakta yürüyen Seyyit kaval çalar.

42. HAYDAR BEY'IN EVİ **(İç-Akşam)**

Gelin ve kadınlar o gecenin hazırlıklarını yaparlar. Kaval sesi duyulur.

43. HAYDAR BEY'IN AVLUSU **(Dış-Akşam)**

Haydar Bey geceye hazırlanır. Traş edilmektedir. Arkadan biri türkü söyler.

44. GELİN ODASI **(İç-Akşam)**

Kejé yüzünü örten duvağıyla donmuş, dalmış durmaktadır. Türkü duyulur.

45. HAYDAR BEY'IN AVLUSU **(Dış-Akşam)**

Traş devam eder. Davul zurna ile oyun başlar.

46. GELİN ODASI **(İç-Akşam)**

Kejé ağlar.

47. HAYDAR BEY'IN AVLUSU **(Dış-Akşam)**

Damat ve sağdıçları saç traşı olurlar.

48. GELİN ODASI (İç-Akşam)

Kejé ağlar. Kaval sesi duyulur.

49. TÜRBE CIVARI. DERE BOYU (Dış-Akşam)

Seyyit kaval çalar. Güneş artık batmaktadır.

50. HAYDAR BEY'IN AVLUSU (Dış-Akşam)

Erkekler heyeti, damadı getirirler ellerinde meşaleler vardır.
BİRİ — Durun! atalım atalım!
BİR BAŞKASI — Nereye.
BİRİ — Herkesi sevdiğinin kucağına.
HEPSİ — Heeey!
Haydar Bey'i fırlatırlar.

SAĞDIÇ — Sağolun arkadaşlar. Düğünümüz bitmiştir. Herkes köyüne. Evli evine, köylü köyüne.

51. EVİN İÇİ **(İç-Gece)**

Haydar Bey eve girer.

52. GELİN ODASI **(İç-Gece)**

Kadınlar gelini hazırlarlar.

53. MERDİVENLER **(İç-Gece)**

Haydar Bey merdivenleri çıkar.

54. GELİN ODASI **(İç-Gece)**

Kadınlar odadan çıkarlar.

55. MERDİVENLER **(İç-Gece)**

Haydar Bey merdivenlerden çıkar, odanın önüne kadınların yanına varır, kapıya yaklaşır.

56. GELİN ODASI **(İç-Gece)**

Kejé ve Haydar Bey bakışırlar. Sessizlik. Haydar Bey Kejé'ye doğru ilerler, yüzünü açar. Kejé'nin gözleri yaşlıdır, başını kaldırır Haydar Bey'e bakar.

HAYDAR BEY — Gözü yaşlı, gönlü yaralı gelin olur mu Kejé.

KEJÉ — Gözümün yaşından, gönlümün yarasından sana ne Haydar Bey? Allahın emri Peygamberin kavliyle ben sana gelin gelmişim.

HAYDAR BEY — Senin rızan yok mudur?

KEJÉ — Yoktur.

HAYDAR BEY — Keşke gelmeseydin.

KEJÉ — Ben bir erkek adamın bacısıyım Haydar Bey; Ailemin namusuyum.

HAYDAR BEY — Ben de bir erkek adamım. Gözü gönlü arkada bir gelin yaraşır mı bana?

KEJÉ — Gözüm arkada, gönlüm arkada doğrudur. Lakin ben buradayım, gözünüzün önündeyim. Beni size kurban ettiler Haydar Bey, elimden ne gelir.

HAYDAR BEY — Seni bıraksam Kejé, Seyyit Han'a gider misin?

KEJÉ — Gidemem. Bir kardaşım var şeref sözü vermiştir. Onun yüzünü kara çıkaramam.

HAYDAR BEY — Ben beyim Kejé, bey oğluyum, Haydar Bey'im. Bana avrat olacak gelinin aklı boş olmalı.

KEJÉ — Bunu daha önce düşünmeliydin Haydar Bey. Beni bugün tanımıyorsun ki. Allahın bildiğini kuldan saklamaya ne hacet.

Haydar Bey ilerler.

HAYDAR BEY — Yanlış bir iş yapmışım. Çok yanlış. Bu yanlışı ömrümce sürdürmeyeceğim Kejé. Seni Seyyit Han'a gelin götüreceğim.

KEJÉ — Bir erkeğe yakışır mı bu dediğin?

HAYDAR BEY — Yakışır. Hem de çok yakışır. Tanrı dileğini kabul etti.

KEJÉ — Benim dileğim gitmek değil, şu an ölmek Haydar Bey.

HAYDAR BEY — Ölmek, ölmek kolay bir iş Kejé. Senden kurtulmak şart oldu Kejé.

Tabancalı eli uzanır. Geride Kejé ellerini kavuşturmuş boynunu bükmüş durmaktadır.

HAYDAR BEY — Seni dövmeli değil, öldürmeli, senden kurtulmalı.

Kurşunları sıkar, kurşunlar Kejé'ye isabet eder

ama Kejé olduğu yerde durmaktadır, kurşunları Kejé'nin aynadaki görüntüsüne sıkılmıştır.

57. MERDİVENLER **(İç-Gece)**

Haydar Bey'in adamı merdivenleri koşarak çıkar, kapıya vardığında Haydar Bey de dışarı çıkar.

ADAM — Hayrola abi.

Haydar Bey tabancayı çebine koyar.

HAYDAR BEY — Bir şey yok. Yarın sabah köyü boşalt. Misafirlerin hepsini göndert.

ADAM — Başüstüne abi.

5'ci Kısmın Sonu

58. KÖY. GENEL. (Dış-Sabah)

Uzakta, Traktörün römorkuna dolmuş, uzaklaşan misafirler.

59. TÜRBE (Dış-Sabah)

Seyyit çömelmiş oturmaktadır.

60. UFUKTA GÜNEŞ DOĞAR (Dış-Sabah)

61. TÜRBE DIŞI (Dış-Sabah)

Seyyit önde Hidayet arkada güneşin doğuşunu seyreder.

62. TÜRBE DIŞI GÜNEŞ YÜKSELİR (Dış-Gün)

63. TÜRBE DIŞI (Dış-Gün)

Seyyit uzaklaşır. Hidayet onun peşini bırakmaz.

HİDAYET — Gidiyor musun oğul?

SEYYİT HAN — Gün sabah oldu emmi. Kejé gitti umut bitti. Kejé kimindi kimin oldu? Artık gitme zamanıdır. Herşeyi unutup gitme zamanıdır. Kara bağrımıza vuracak taşları arama zamanıdır.

Seyyit çıkar arkasından Hidayet te gider.

64. BAYRAK ÇEKİLMİŞ BİR BİNA (Dış-Gün)

65. TÜRBE DIŞI **(Dış-Gün)**

Seyyit atı üstünde, Hidayet yanında, türbeden uzaklaşırlar.

66. KÖY. GENEL. **(Dış-Gün)**

Köyün genel görünüşü. Haydar Bey'in evi.

67. HAYDAR BEY'IN EVININ DIŞI **(Dış-Gün)**

Büyük kapı açılır. Kejé önde gelinliğiyle yaya, arkada Haydar Bey ve adamları silahlarıyla at üstünde çıkarlar.

68. KÖY YOLLARI **(Dış-Gün)**

Kejé ve Haydar Bey adamlarıyla köyün dışına doğru ilerlerler.

69. KÖYDEN ÇIKAN YOL **(Dış-Gün)**

İlerlerler. Kejé türbeye döner diğerleri de onun peşisıra saparlar.

70. TÜRBE CIVARI **(Dış-Gün)**

HİDAYET — Haydi yolun açık olsun oğul.
SEYYİT HAN — Sağol. Biz kötü bir oyuna geldik emmi, bizi kötü yaptılar.
HİDAYET — Yazgıdan başkası olmaz, oğul. Yüreğine taş basacaksın, çaresiz.

SEYYİT — Acı dindirecek taş var mı ki?
HİDAYET — Bulunur, oğul.
SEYYİT — Bulunmaz emmi bulunmaz. Ciğeri parça parça bir adam yaşar mı, yaşamaz. Eyvallah emmi.
HİDAYET — Selâmetle.
Seyyit uzaklaşır. Hidayet arkasından bakar, geri döner türbeye doğru yürür.
Seyyit gittikçe uzaklaşır.

71. TÜRBE DIŞI (Dış-Gün)

Gelin ve diğerleri ilerlerler. Bu görüntü üzerine koronun söylediği bir türkü düşer.

72. TÜRBE ÖNÜ (Dış-Gün)

Gelin, Haydar Bey, Haydar Bey'in, aralarında dört kumarbaz bulunan, adamları türbe önüne varırlar.
BİRİ — Hidayet Emmi, Hidayet Emmi.
HAYDAR — İçeri bak.
Adam içeri doğru gider.
Dışarı çıkar.
— Hidayet Emmi! Hidayet Emmi!
— Ne Seyit Han var ne de Haydar Emmi.
HAYDAR BEY — Sen bana gelin olamadın, hiç kimseye gelin olamazsın. Seni toprağa gelin edeceğim.
KEJÉ — Böyle gelin olmaktansa toprağa gelin olmak daha iyidir.

HAYDAR BEY — Mezarını kazın.
Adamlar mezarı kazmaya başlarlar.
HAYDAR BEY — Bana bir diyeceğin var mı, Kejé?
KEJÉ — Ne deyim, Haydar Bey. Bu yazıyı Mevlâ yazmış anlımıza. Ne deyim?
HAYDAR BEY — Mevlâ yazmış. Lâkin kötü yazmış.

73. TÜRBE DIŞI **(Dış-Gün)**

Türbe'nin uzaktan görünüşü.

6'cı Kısmın Sonu

7'ci Kısım

74. TARLALAR (Türbe Cıvarı) **(Dış-Gün)**

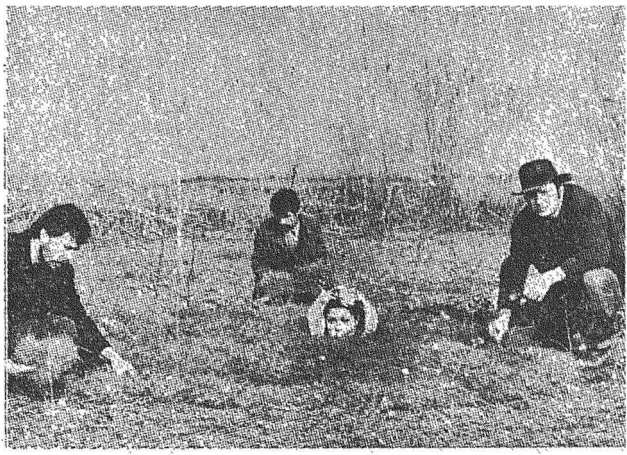
Hidayet Türbede atlıları görünce koşarak geri döner.
HİDAYET — Seyyit! Seyyit! Seyyit!

75. TARLALAR **(Dış-Gün)**

Seyyit atını durdurur. Bakar, atını çevirir.
HİDAYET'İN SESİ — Seyyit! Seyyit!
Seyyit hızla geri döner.

76. TÜRBE ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Çukur kazılmış, bitmiş ve Kejé sadece başı dı-

şarda kalmak üzere içine gömülmüştür. Ağzı bağlıdır.

ADAM — Kızı böyle bırakıp gidecek miyiz?

HAYDAR BEY — Gitmiyeceğim. Seyyit Han'ı bekleyeceğim.

Kejé'nin toprağın dışında kalmış başına bir sepet geçirirler. Kejé görünmez artık.

77. TÜRBE CIVARI **(Dış-Gün)**

Ilerden Seyyit Han hızla gelmektedir.

78. TÜRBE ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Haydar Bey'in adamlarından biri Seyyit'in geldiğini görür.

ADAM — Seyyit Han! Seyyit Han!

Sepetin yanındakiler kazmayı küreyi uzağa fır-

latıp oradan uzaklaşırlar. Seyyit türbeye varır, durur. Sepetin içinden Kejé olanları seyretmektedir. Tam alnına isabet edecek yerde bir papatya takılmıştır sepete. Kejé'nin gözünden dışarısını görürüz. Seyyit Han oradakilere bakar. Dört kumarbaz Seyyit'in gözleriyle karşılaşır, gözlerini çevirirler.

HAYDAR BEY — Ben de seni bekliyordum, Seyyit Han.

SEYYİT HAN — Senin beklemen hayır değildir, Haydar efendi.

HAYDAR BEY — Ben efendi değilim, bey'im. Bey oğluyum. Haydar Bey'im.

SEYYİT HAN — Ben ne bey'im ne bey oğluyum. Lâkin Seyyit Han'ım.

HAYDAR BEY — Seni bildiğimiz içindir ki, ayağıyla bize gelin gelen kızı kendimize avrat etmemişiz.

SEYYİT HAN — İnsan kendi kurduyla yaşar Haydar Efendi.

HAYDAR BEY — Ben Bey'im.

SEYYİT — Esahtan bey olsaydın, bey oğlu olsaydın gönlü başkasında bir kıza talib olmazdın, çekilirdin aradan.

HAYDAR BEY — Çekileceğim. Yalnız, bir şartım var. Seninle yarışacağız. Kejé için. Her kim daha yiğitse Kejé onun olacak.

SEYYİT — Kejé nerede?

Etrafına kuşkuyla bakınır.

HAYDAR BEY — Emin bir yerdedir.

Kejé sepet içinden bakar. Dalda bir kuş öter.

HAYDAR BEY — Dalda bir kuş var, Seyyit Han, görür müsün?

SEYYİT HAN — Görürüm.

HAYDAR BEY — O kuşu iki gözünün arasından vurursan.

SEYYİT — O küçük bir serçedir. Bense bir Seyyit Han'ım.

HAYDAR BEY — Sen çok adamın canına kıymışsın. Bir serçeye mi acırsın?

SEYYİT — Bir adam ki benim canıma kastı vardır, bir adam ki benim ekmeğimde gözü vardır, bir adam ki benim namusuma bakar, ben kıyarım onun canına. O ise küçük bir serçedir, kendine kuru bir dal arar.

Haydar Bey hışımla döner ve tüfeğini ateşler. Kuş düşer. Seyyit irkilir.

HAYDAR BEY — Serçeyi gözünden vururum Seyyit Han. İğne deliğinden kurşun geçiririm. Çaresiz yarışacağız.

SEYYİT — Ne istersin?
Sepetten Kejé bakar.
(Ses) HAYDAR BEY — Orada bir sepet var Seyyit Han, görür müsün?
Haydar Bey'in adamı Ali ve Dört kumarbaz birbirlerine bakarlar.
SEYYİT — Görürüm.
İlerden Hidayet yaklaşmaktadır. Sepetin önünde duran Haydar Bey'in adamları oradan çekilirler.
(Ses) HAYDAR BEY — Üstünde bir çiçek durur. Onu da görür müsün?
Seyyit sepete bakar.
SEYYİT — Görürüm.
HAYDAR BEY — Sarısından vurur musun? Vurursan Kejé senindir. Vuramazsan benimdir.
Sepetin içinden Kejé bakar. Sepetin üstündeki çiçeğin, Kejé'nin tam iki gözünün arasına isabet etmekte olduğunu görürüz.
Kejé'nin gözünden dışarısı. Seyyit atından iner, ilerler, tüfeğini doğrultur.
Kejé gözlerini yumar. Seyyit isteksiz ve kuşkuludur, tüfeği indirir.
HAYDAR BEY — Ne oldu, Seyyit Han? Gözün kesmez mi yoksa?
Herkes olduğu yerde donmuş, beklemektedir. Seyyit nişan alır soluksuz, tetiğe basar. İstenilen yerden vurmuştur... Haydar biran suskun kalır, sonra sesindeki acıyı belli etmemeye çalışarak konuşur.
HAYDAR BEY — Benim atmam lüzumsuz. Kejé senindir.
SEYYİT — Kejé nerede?

HAYDAR BEY — İçerdedir.
Seyyit Türbeye yürür.
Haydar Bey ve adamları atlarına biner, doludizgin oradan ayrılırlar.
Hidayet nihayet türbeye varır.
Seyyit türbeden çıkar, Kejé'yi aramaktadır.
SEYYİT — Kejé! Kejé!
Hidayet sepeti görür, korkuyla koşar.
HİDAYET — Seyyit! Seyyit!
Hidayet sepete varır ve kaldırır. Kejé alnından vurulmuştur.
Seyyit deli gibi koşar ve sepetin yanına varır.
Görür vurduğu Kejé'yi.
SEYYİT — Kejé! Kejé!

79. TÜRBE CİVARI **(Dış-Gün)**

Haydar Bey ve adamları doludizgin uzaklaşmaktadırlar.

80. TÜRBE ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Seyyit sepetin yanına çöker.
SEYYIT — Kejé! Kejé!
Yerinden doğrulur, uzaklaşanlara ateş eder.

81. TÜRBE CIVARI **(Dış-Gün)**

Haydar Bey'in adamlarından birine isabet eder Seyyit'in kurşunu. Adam düşer.

82. TÜRBE ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Seyyit ateşe devam etmektedir.

83. TÜRBE DIŞI **(Dış-Akşam)**

Türbe'nin uzaktan görünüşü.

84. TÜRBE İÇİ **(İç-Akşam)**

Kejé bir yatağa yatırılmıştır. Başucunda mumlar yanar. Seyyit başında oturmaktadır.

85. MÜRŞİD'İN EVİ **(Dış-Gün)**

HAYDAR'IN ADAMI — Mürşid Ağa!
Mürşid koşar.
HAYDAR'IN ADAMI — Mürşid Ağa!
Haydar'ın adamı Ali ve iki kişi daha aşağıda beklerler. Mürşid görünür telaşla.
MÜRŞİD — Hayrola.
ALİ — Seyyit Han Kejé'yi öldürdü.
MÜRŞİD — Ha!

86. TÜRBE DIŞI **(Dış-Gün)**

Kejé, nergisler, papatyalar içine gömülmüştür.

Alnındaki yara temizlenmiş, başından duvağı çıkartılmıştır. Elinde nergisler, Seyyit mezarın başındadır. Hidayet onları seyreder.
Çiçekler içinde Kejé.

7'ci Kısmın Sonu

8'ci Kısım

86'nın Devamı.

Çiçekler içinde Kejé.

87. TÜRBE DIŞI **(Dış-Gün)**

Türbe'nin uzaktan görünüşü. Önde mezar. Mezar'ın başında Seyyit Han yere çökmüş durur. Mezar toprakla örtülmüş, başına da Kejé'nin duvağı dikilmiştir.

88. TÜRBE DIŞI **(Dış-Gün)**

Toprak üstündeki papatyaların üstünde bir arı bal toplamaktadır.
Seyyit'i görürüz. Mezarın üstünü kaplayan toprağı papatyalarla donatmaktadır.
Nal sesleri duyar. Bakar.

89. TÜRBE CIVARI (Tarlalar) **(Dış-Gün)**

Mürşid ve üç adamı doludizgin yaklaşırlar.

Seyyit papatya dikmeğe devam eder. Mürşid ve diğerleri yaklaşır, dururlar. Mezar başında Seyyit işine devam eder. Mürşid attan iner ve Seyyit'in yanına gelir.

MÜRŞİD — Sen kalıbının adamı değilmişsin Seyyit Han. Sen insan evlâdı değilmişsin. Seni döndüğün zaman vurmalıymışım, geç kalmışım.

Mürşid tabancasını çeker. Onları seyretmekte Hidayet.

MÜRŞİD — Nasıl elin vardı? Silahını çek seni öyle vurayım.

SEYYİT HAN — Bacın Kejé'yi ben öldürür müyüm Mürşid? Ben öldürür müyüm?

MÜRŞİD — Kim öldürdü?

SEYYİT — Sen! Senin verdiğin söz.

Seyyit uzaklaşır.

MÜRŞİD — Dur. Bana doğruyu demelisin. Doğruyu demeden gitmemelisin. Dur, Seyyit Han, dur! Yoksa vururum seni.

Mürşid ateş eder. Hidayet atılır.

HİDAYET — Dur, Mürşid, delilik etme. Kejé'yi Seyyit Han vurdu, doğru. Lâkin bilmeden vurdu. Bir şeytan oyununa getirdiler, oğul. Sizi birbirinize düşürmek için yaptılar. Olan Kejé'ye oldu. Yanlış iş yaptınız, oğul.

MÜRŞİD — Nasıl vuruldu Kejé?

HİDAYET — Biz geldiğimizde Kejé'yi gömmüşlerdi. Başı sepetle örtülüydü. Haydar Bey'le yarıştılar. Nereden bilirdik böyle bir işi. Far-

kına vardığımızda Seyyit deliye döndü. O koca adamın gözünde akacak yaş kalmadı. Bütün gece Tanrıya dua etti Kejé'ye can versin diye.

91. YOL **(Dış-Gün)**

Seyyit'in ayakları çamurda ilerler.

92. TARLALAR **(Dış-Gün)**

Seyyit elinde tüfeği ilerler.

93. HAYDAR BEY'IN EVİ **(Dış-Gün)**

Dam üstünde iki adam gözcülük yapar. Bir başkası yolu beklemektedir.

94. YOL **(Dış-Gün)**

Seyyit ilerler.

95. HAYDAR BEY'IN AVLUSU **(Dış-Gün)**

Haydar Bey, elinde tüfeği endişeyle bekler.

96. DERE **(Dış-Gün)**

Mürşid, elinde tüfeği ilerler.
Dere kıyısında bekleyen adam irkilir. Mürşid ilerler ve adama ateş eder.

97. HAYDAR BEY'İN AVLUSU **(Dış-Gün)**

Silah sesine Haydar Bey ve adamları koşarlar.

ADAM — Mürşid bu tarafta.
Ali öbür yana koşar, gözcüyü çağırır.
ALİ — Mürşid bu tarafta.
SES — Ne oldu?
1 Ci ADAM — Birini vurdular galiba.
2 Ci ADAM — Ne oldu len? Ne oldu len?
3 CÜ ADAM — Seyyit Han geliyor. Seyyit Han!
2 Ci ADAM — Seyyit Han burada! Seyyit Han burada!

98. KÖY CAMİİ - Minare **(Dış-Gün)**

Minareden eli silahlı biri bağırır.
ADAM — Seyyit Han burada!

99. KÖY DIŞI **(Dış-Gün)**

Seyyit Han ilerler. Arkasından biri ateş eder.

100. HAYDAR BEY'İN EVİ **(Dış-Gün)**

Dam üstünde Ali ve Haydar Bey telaşlıdırlar.
ALİ — Sana Seyyit Han'ın kellesini ben getireceğim.
Ali damdan aşağı atlar ve koşarak uzaklaşır.

101. YOL **(Dış-Gün)**

Seyyit ilerler.

102. KÖY **(Dış-Gün)**

Seyyit'in arkasından ateş eden adam koşarak diğerlerinin yanına gelir.
Şaşkındır, inanmazdır gördüklerine.
ADAM — Vurdum, vurdum onu ama aldırmadı gitti.

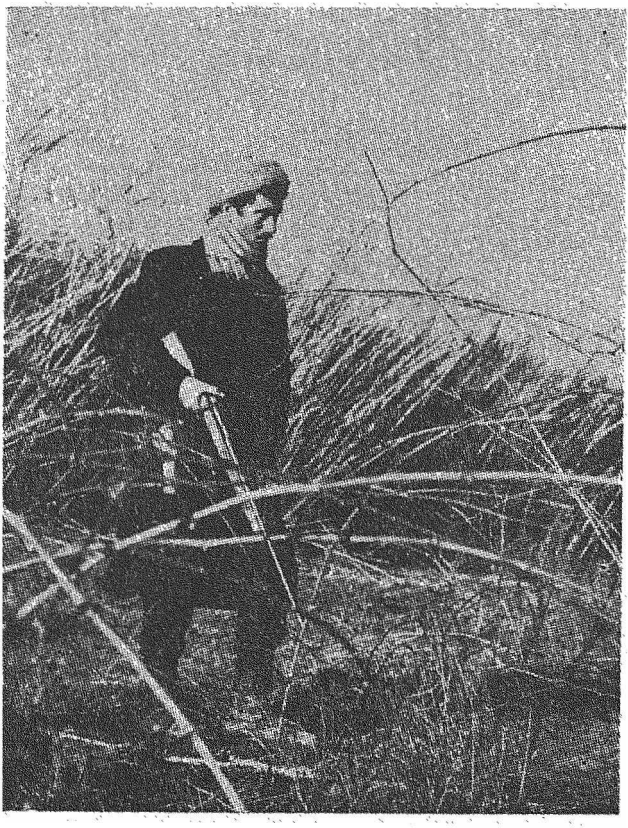
ALİ — Nerede?

ADAM — Böğrüne, böğrüne sıktım kurşunu, aldırmadı bile herif, gitti.

ALİ — Ulan salak, böğrüne kurşun yiyen adam yürür mü? Kesin önünü.

103. YOL **(Dış-Gün)**

Seyyit ilerler.

104. KÖY **(Dış-Gün)**

Adamlar, köy'ün dışına doğru koşarlar.

105. YOL **(Dış-Gün)**

Seyyit'in ayakları ilerler.

106. KÖY DIŞI **(Dış-Gün)**

Adamlar koşarlar. Seyyit ateş eder. Biri düşer. Bir başkası koşar, o da düşer. Biri ateş eder, Seyyit'e isabet ettiremez. Seyyit onu da vurur, ilerler.

107. HAYDAR BEY'İN EVİ'NİN ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Mürşid, Haydar Bey'in giriş kapısına doğru koşar. Haydar Bey avludan çıkmadan seslenir.
HAYDAR BEY — Mürşid!
Mürşid sesin geldiği yöne döner, bakar.
Haydar Bey ateş eder. Mürşid vurulur ve düşer. Ölmüştür. Haydar Bey korka korka kapıdan dışarı çıkar.

108. KÖY GİRİŞİ **(Dış-Gün)**

Seyyit iki adamı daha vurur ve ilerler. Sazlıkların üstünden bir adam bakar.
Seyyit ilerler.

109. KÖY İÇİ **(Dış-Gün)**

1. Bir duvar ardından biri korkarak bakar.
2. Tel örgülerin ardından biri gözetler.

3. Haydar Bey yürür.

4. Bir kapı ardından bir adam pusuda bekler. Seyyit kapıya yaslanır ve adamı vurur.

5. Haydar Bey köyde ilerler.

6. Bir dam üstünde Ali, aşağıda duvar dibinde Seyyit ilerlerler. Seyyit Ali'yi görür ateş eder ve vurur ama kendisi de yaralanır, yürür.

7. Haydar Bey yürür.

8. Bir duvar dibinde, kumarbazlardan biri, dam üstünde öbürü tetikte gözetlerler. Seyyit onları görür. Duvar üstündeki, aşağıdakine Seyyit'in geldiğini işaret eder. Seyyit yü-

rür. Duvar dibindeki korkuyla geriler Seyyit onu vurur. Dam üstündeki hamle yapar ama vurulur. 1 ci adam tekrar ateş eder,

Seyyit de ateş eder onu öldürür ama kendisi de cıddi olarak yaralanmıştır, düşer. Tekrar kalkar ve yürümeğe devam eder.

9. Haydar Bey ilerler, durur, gözetler. Seyyit onu görür. Haydar Bey ateş eder. Seyyit vurulur ama silahını ateşler. Haydar Bey'in kurşunu biter, tabancasına davranırken vurulur. Yere düşmüş olan Seyyit doğrulur. Haydar Bey elinden vurulmuştur. Tabancasının ağzına mermi sürmeğe çalışır, yapamaz. Seyyit'in ayakları ilerler. Haydar Bey kaçar. Seyyit ilerler.

10. Haydar Bey kaçar, Seyyit ilerler. Yüz yüze gelirler. Haydar Bey kaçar.

110. KÖY DIŞI **(Dış-Gün)**

Haydar Bey kaçar, Seyyit ilerler. Tabancasını bir türlü ateşleyemeyen Haydar Bey fırlatır atar, kendisi de düşer. Gerisin geriye sürünür. Seyyit ilerler.

111. TÜRBE CİVARI **(Dış-Gün)**

Haydar Bey koşar. Seyyit ilerler. Haydar Bey bir taşı kaldırıp Seyyit'e atmağa çalışır, başaramaz, yuvarlanır.

Haydar Bey çukura düşmüştür. Sadece başı dışardadır. Seyyit ilerler. Haydar Bey çukurdan kurtulmaya çalışır. Seyyit etrafında döner, düştü düşecek gibidir Haydar Bey böğürürcesine bağırır. Seyyit son gücünü toparlar, tabancasını doğrultur iki eliyle ve ateş eder. Haydar Bey kurşunu alnından yer.

112. FLASC-BACK

1. Daldan kuş düşer.
2. Sepet sarsılır.

113. TÜRBE CİVARI **(Dış-Gün)**

Seyyit Han zorla ayakta durmaktadır. Elinde tabancası Haydar Bey'e bakar.
Haydar Bey ölür. Seyyit türbeye doğru ilerler.

Suda, sendeleyerek yürüyen Seyyit'in gölgesini görürüz.

SEYYİT'İN SESİ — Kejé, Mürşid kardaşından istemişim seni, lâkin vermemiş.

KEJÉ'NİN SESİ — Sen bir şahansın Seyyit Han. Ben bir küçük serçe. Al kanadın altına götür beni.

SEYYİT HAN — Benim kanadım kırıktır. Arkadaş bacısını kaçıramam. Mürşid seni dul bırakmamdan korkar. Düşmanımın çokluğundan çekinir.

Seyyit ilerler. Önüne çıkan bir nergisi kopartır.

SEYYİT'İN SESİ — Kejé, beklersen giderim.

KEJÉ'NİN SESİ — Nereye gidersin? Yırtıcı kuşun ömrü az olur. Seyyit'im. Seni vururlar. Benim elim boş kalır.

SEYYİT'İN SESİ — Olmaz, Mürşid doğru der. Gül dalına bülbül konar, bilir. Gitmem lâzım, bilir düşmanım çoktur, bilir. Sağ kalırsam dönerim, Kejé. Hapislere düşersem bekler misin? Uzaklarda kalsam yolumu gözler misin?

KEJÉ'NİN SESİ — Ben ince bir dal'ım Seyit'im. Kurumazsam beklerim. Üstümde toprak çiçek açsa gene beklerim. Üstümde bir karış ot bitse gene beklerim.

SEYYİT'İN SESİ — Ben gidiyorum, Kejé. Al, bu kurşun sende kalsın. Seni sana emanet ediyorum.

KEJÉ'NİN SESİ — Seyyit... Seyyit...

115. TÜRBE CIVARI **(Dış-Gün)**

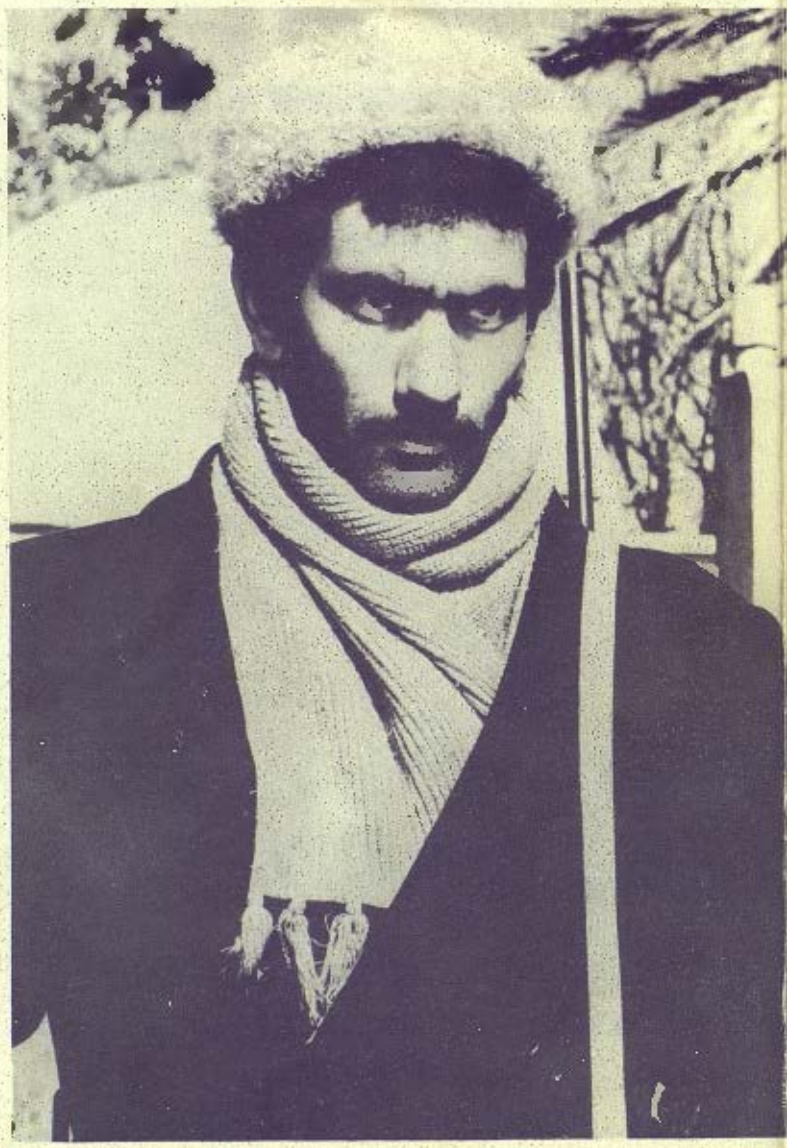
Seyyit elinde bir demet çiçek ilerler.

116. TÜRBE ÖNÜ **(Dış-Gün)**

Hidayet, başı elleri arasında oturmaktadır. Bir ses duyar, irkilir. Seyyit, sendeleyerek yaklaşır. Hidayet kalkar. Seyyit ileri doğru yürür.

117. TÜRBE CIVARI (Tarlalar) **(Dış-Gün)**

Seyyit mezara doğru yürür. Hidayet onun yanına varır. Seyyit mezara bakar, sendeler, derenin içinden mezara doğru yürümeğe çalışır, düşer. Çiçekler elinden kurtulur. Nergisler, sümbüller süzülerek suyun üstünde sürüklenirler. Nergisler, sümbüller, dere ve turnalar uçar...
Turnalar mavi gök yüzünde.

Güney
yayınları

15 lira